

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Dopady světové ekonomické krize na Finsko

Impacts of Global Economic Crisis in Finland

Student: Jan Hrubý

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.

Ostrava 2012

Zadání bakalářské práce

Student: **Jan Hrubý**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210R004 Eurospráva
Specializace: 00 Eurospráva
Téma: **Dopady světové ekonomické krize na Finsko**
Impacts of Global Economic Crisis on Finland

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Světová ekonomická krize - definice, vznik a historie
3. Dopad a důsledky světové ekonomické krize na finskou ekonomiku
4. Současná opatření proti vlivům světové ekonomické krize a výhledy do budoucna
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

GYLFASON, Thorvaldur et al. *Nordics in global crisis*. Helsinki: Taloustieto, 2010. 264 s. ISBN 978-951-628-495-1.

KLVAČOVÁ, Eva. *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009. 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6.

LACINA, Lubor et al. *Financial Crisis: Institutions and Policies*. Bučovice: Nakladatelství Martin Stríž, 2010. 268 s. ISBN 978-80-87106-36-5. Dostupné také z:

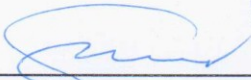
http://www.striz.cz/pdf/Financial_Crisis_Institutions_and_Policies_2010.pdf

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

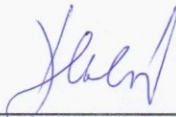
Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

prof. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení o samostatném vypracování bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré zdroje v seznamu literatury.

V Ostravě 11. května 2012

.....*Jan Hrubý*.....

Podpis autora

Poděkování

Tímto chci poděkovat své vedoucí bakalářské práce, paní doc. Ing. Lence Fojtíkové, Ph.D., za rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Světová ekonomická krize - definice, vznik a historie	2
2.1	Teoretické vymezení pojmu ekonomická krize	2
2.2	Příklady krizí z historie	4
2.3	Vznik a příčiny globální finanční krize z roku 2007	6
2.4	Shrnutí kapitoly	14
3	Dopad a důsledky světové ekonomické krize na finskou ekonomiku	15
3.1	Charakteristika finské ekonomiky	15
3.2	Makroekonomické ukazatele	18
3.3	Vybraná opatření z let 2008 – 2010	27
3.4	Shrnutí kapitoly	28
4	Současná opatření proti vlivům světové ekonomické krize a výhledy do budoucna.....	30
4.1	Ekonomická situace ve Finsku v současnosti.....	30
4.2	Opatření přijímána ve Finsku v roce 2011 a 2012.....	31
4.3	Veřejné finance ve Finsku.....	37
4.4	Silné a slabé stránky finské ekonomiky	40
4.5	Shrnutí kapitoly	43
5	Závěr	45
	Seznam použité literatury	47
	Seznam grafů	50
	Seznam tabulek	50
	Seznam zkratk.....	51

1 Úvod

V roce 2008 byly zaznamenány první projevy světové ekonomické krize, která uvrhla do recese ekonomiky mnoha států. Toto téma bylo zvoleno z důvodu stálé aktuálnosti světové ekonomické krize. Dopady krize ohrožují ekonomickou stabilitu některých států a mezi nimi jsou i státy evropské. Tyto dopady se současně projevují vesměs v nárůstu veřejných dluhů jednotlivých států.

Je třeba zdůraznit důležitost sledování vlivu takovéto výjimečné události jakou je světová ekonomická krize. Kvůli obsáhlosti tohoto tématu je práce zaměřena na jednu vybranou ekonomiku. Finská ekonomika byla vybrána, protože v nedávné historii prošla podobnou krizí a v současné situaci byla nabízena myšlenka, zda byla finská ekonomika připravena na nedávnou krizi, a jestli ji předchozí zkušenost učinila odolnější. Druhým důvodem pro zvolení této problematiky, bylo studium ve Finsku prostřednictvím programu Erasmus.

Cílem této práce je analyzovat dopady světové ekonomické krize na finskou ekonomiku, přiblížit příčiny vzniku krize spolu s opatřeními zavedenými na podporu a ochranu ekonomiky a nastínit pravděpodobný vývoj finské ekonomiky, veřejného sektoru a veřejných financí v nejbližší budoucnosti.

V druhé kapitole jsou posány definice s nározy na různé druhy krizí a zároveň jsou zde naznačeny příklady krizí z historie. V kapitole jsou také podrobněji představeny jednotlivé příčiny a vznik světové ekonomické krize.

Třetí kapitola je zaměřena na finskou ekonomiku v době světové ekonomické krize. Stav ekonomiky je popsán pomocí vybraných makroekonomických ukazatelů za sledované období v letech 2006 - 2011. Mezi stěžejní makroekonomické ukazatele byla vybrána míra nezaměstnanosti, míra inflace, růst reálného HDP, export, import a stav běžného účtu platební bilance Finska. Kapitola obsahuje také protikrizová opatření zavedená finskou vládou.

Čtvrtá kapitola dokumentuje zejména vybraná opatření zavedená ve Finsku v letech 2011 a 2012. Dále pojednává o současném stavu veřejných financí a předpokládaném vývoji v roce 2012. V závěru kapitoly jsou zmíněny některé silné a slabé stránky finské ekonomiky.

2 Světová ekonomická krize - definice, vznik a historie

2.1 Teoretické vymezení pojmu ekonomická krize

Světové ekonomické krizi předcházela krize finanční a samotná definice ekonomické krize není jednotná, často je spojována se sestupnou fází ekonomického cyklu a s pojmy recese a deprese. Přičemž recese označuje situaci, kdy se hrubý domácí produkt snižoval po dvě po sobě následující čtvrtletí. A deprese vzniká za předpokladu, že je recese obzvlášť hluboká.

Podle Kalínské (2010, s. 15) se pojem světová krize dělí na „světovou finanční krizi, která má v mnoha zemích shodný průběh kvůli propojenosti finančních trhů (problémy bank, burzovní poklesy, zmrznutí finančních trhů), a na následnou globální ekonomickou krizi, jejíž projevy se liší podle zemí a regionů.“

Pojem světová ekonomická krize je dále definován jako „vývoj světové ekonomiky od roku 2009, který je charakterizován rozšířením dopadů finanční krize na reálnou ekonomiku.“ (Kalínská, 2010, s. 17)

Mezi dopady světové ekonomické krize patří snížení domácí poptávky, deflace, bankroty velkých firem, recese, snížení světového exportu a importu. Důležité je zmínit asymetrii světové ekonomické krize. Postiženy byly nejvíce rozvinuté země, například tempo reálného růstu HDP v USA a na Islandu dosáhlo v roce 2009 -2,8 % a -6,8 %. Dále byly postiženy tranzitivní ekonomiky a rozvojové země závislé na přílivu zahraničního kapitálu. Země, které byly méně zapojené do mezinárodních finančních trhů, rychle překonaly snížení domácí poptávky a zvýšení nezaměstnanosti. Jsou to zejména země asijské a země Latinské Ameriky. Mezi dopady světové ekonomické krize patří i nárůsty deficitů státních rozpočtů, v Evropě zejména Řecka, Irska, Španělska a Portugalska (Kalínská, 2010).

Podle Musílka (2004, s. 12) můžeme finanční krizi definovat jako „výrazné zhoršení velké většiny finančních indikátorů, projevující se nedostatečnou likviditou finančního systému, rozsáhlou insolventností finančních institucí, nárůstem volatility výnosových měr finančních instrumentů, výrazným poklesem hodnoty finančních a nefinančních aktiv a podstatným snížením rozsahu alokace úspor ve finančním systému.“

Jinou definici použil americký ekonom Frederic Mishkin (1996, s. 17), který finanční krizi definuje jako „nelineární narušení finančních trhů, na nichž se problémy nepříznivého

výběru a morálního hazardu stávají horšími, a tak nejsou finanční trhy schopny efektivně poskytovat finanční prostředky těm, kteří mají nejvíce produktivní investiční příležitosti.“

Na počátku by mělo být zdůrazněno, že finanční krize vyvstávají z finančního systému. Příčiny krize tak nepocházejí z reálné ekonomiky. Finanční krizi můžeme rozdělit na dílčí krize:

- krizi měnovou,
- krizi bankovní,
- krizi dluhovou (úvěrovou),
- systemickou finanční krizi.

První tři krize z výše uvedených jsou označovány jako „tradiční“ a patří ke starším modelům finančních krizí. Nevyskytují se často v čisté podobě. Poslední krize patří k novějším modelům finančních krizí a odráží snahu o komplexnější porozumění provázanosti tradičních modelů finančních krizí (Dvořák, 2008).

Při měnové krizi dochází k prudkému a náhlému oslabení kurzu domácí měny. V různých systémech kurzů můžeme zaznamenat různé projevy. V systému pohyblivého kurzu to může znamenat výraznou depreciaci nominálního kurzu. V systému pevného kurzu to může znamenat spekulativní útok na směnný kurz, který donutí centrální banku bránit směnný kurz a devalvovat tak domácí měnu. V této situaci můžou být pozorovány i jevy provádějící úspěšnou obranu kurzu, kterými je například zvýšení úrokových sazeb nebo výrazný úbytek devizových rezerv. Při měnové krizi nejsou důsledky pro veřejné finance tak vážné jako v případě bankovních krizí. Příkladem čisté měnové krize jsou například události spojené s rozpadem evropského měnového systému v letech 1992 – 1993 (Dvořák, 2008).

Bankovní krizi lze popsat jako situaci, kdy se komerční banky potýkají s nedostatkem likvidity nebo v krajním případě s insolvencí. Během bankovní krize tak mohou být pozorovány úpadky bank, ale i záchrana bank státní intervencí nebo pomocí centrální banky. Náhlá ztráta důvěry bývá hlavní příčinou bankovních krizí v rozvojových zemích. Ztráta důvěry znamená masivní odliv klientů. Bankovní krize v rozvinutých ekonomikách vzniká především při výrazném poklesu jednoho typu aktiv. Může se jednat například o náhlý pokles hodnoty akcií nebo nemovitostí. Bankovní krize mohou vzniknout jako důsledek dluhové nebo měnové krize. Fiskální náklady bankovních krizí mohou být vysoké a mohou znamenat

prudký růst veřejného zadlužení. Příkladem bankovní krize vyvolané krizí měnovou může být krize severských zemí v 90. letech (Dvořák, 2008).

Pojmem dluhová krize bývá převážně označován stav, při kterém se projevují neschopnosti země splácet svůj zahraniční dluh. Ve většině případů se tak jedná o vnější dluhové krize, kdy mají soukromé banky a firmy problém se splácením svých zahraničních dluhů. V menšině případů se jedná o vnitřní dluhové krize. Vnitřní dluhovou krizi provází projevy jako je nepřiměřená předluženost ekonomiky a platební neschopnost podniků. Vnitřní dluhová krize může vést k poškození úvěrového trhu, což může mít negativní dopad na vývoj reálné ekonomiky. Za vnější dluhovou krizi lze označit například krizi v Mexiku v roce 1982. Krizi v Japonsku v 90. letech můžeme označit za příklad vnitřní dluhové krize (Dvořák, 2008).

V současných finančních krizích se stále častěji propojují různé typy krizí a stále obtížnějším úkolem se tak stává odlišit druh finanční krize. Systemická finanční krize je tedy pojem, který v sobě spojuje krizi měnovou, bankovní a dluhovou. Přináší také posun v tradičním chápání finančních krizí ve třech bodech. Zaprvé posouvá analýzu měnové a bankovní krize k analýze jejich souvislostí, zadruhé umožňuje vytvořit obecné schéma systemické finanční krize a zatřetí klade důraz na podrobnou analýzu dluhového problému. Sama o sobě představuje komplexní poruchu s provázanými projevy měnovými, bankovními a dluhovými. Například krizi v Americe z roku 2007 můžeme označit za systemickou. Dvořák (2008, s. 172) ji také označuje jako „*globální dluhovou krizi přecházející v krizi bankovní, měnovou a v recesi.*“

2.2 Příklady krizí z historie

Historie tulipánového šílenství z let 1634 až 1637 je známým příkladem vzniku spekulativní bubliny. Jedná se o bublinu na trhu s tulipány, která postihla Holandsko a okolní země. Tulipány byly novým módním a hlavně žádaným artiklem. Ceny tulipánových cibulek byly vytlačeny poptávkou šlechticů a obchodníků do závratné výše. Holandsko a okolní země byly zasaženy tulipánovou mání. Cibulky tulipánů byly prodávány na váhu jako ostatní plodiny a k jejich koupi mohly být používány peníze, pozemky, šperky, šaty a jiný majetek. Neúměrnou poptávkou byla zničena ekonomika země a mnoho obyvatel bylo vystaveno chudobě. Ochota šlechticů a obchodníků zaplatit obrovskou cenu za cibulku tulipánu při nezaručené návratnosti budoucích zisků byla ohromující. Investory hnalo přesvědčení, že ceny tulipánů ještě porostou a pozdější prodej tak bude znamenat obrovské zisky. V této

situaci tulipány ztratily svou funkci okrasné květiny a staly se pouze předmětem vášnivě, neúměrné spekulace (Musílek, 2004).

V únoru 1637 bylo dosaženo vrcholu spekulace na trhu s tulipány a ceny tulipánů se začaly rychle propadat. Pokles ceny byl způsoben ztrátou víry v další růst ceny cibulek. Cena byla vytlačena tak vysoko, že jedna cibulka stála více než její váha ve zlatě. Byly zničeny základy jakéhokoliv spolehlivého obchodu a následně spekulativní bublina praskla. Platnost budoucích smluv o dodávce tulipánů byla Holandskem zrušena a mnoho lidí přišlo o své bohatství výměnou za neprodejně cibulky tulipánů (Musílek, 2004).

Latinskoamerická dluhová krize vznikla v roce 1982 v Mexiku. 12. srpna 1982 byli investoři informováni mexickým ministrem financí o budoucí neschopnosti Mexika splácet své závazky. Po této zprávě se krize postupně rozšířila do zemí Jižní Ameriky a později do dalších rozvojových zemí. Dluhové a měnové problémy zasáhly také ekonomicky vyspělé země. Jednou ze tří hlavních příčin Mexické krize bylo prudké zvýšení světových úrokových měr po druhém ropném šoku v roce 1979 a jejich následný růst v dalších letech. Zvýšení úroků a následné zvýšení nákladů dluhové služby pro dluhy v dolarech znamenaly pro Mexiko zvýšení úroku z čistého dluhu na 38 % exportu v roce 1982. Další příčinou krize byl zlom v cenách ropy, který vyvolal vysoký rozpočtový deficit o výši 8 % HDP v roce 1981. Poslední příčinou krize bylo posilování amerického dolaru v letech 1981 a 1982. Po zrušení importních omezení rostl import Mexika o 30 % ročně. V okamžiku poklesu cen ropy tvořil deficit běžného účtu 12,5 mld. dolarů. Za důsledek Mexické krize můžeme považovat rozšíření měnových a dluhových problémů do ostatních zemí v regionu. Dalšími důsledky byly odlivy domácího i zahraničního kapitálu ze zemí Jižní Ameriky, vynucená aktivizace obchodní bilance, vznik recese a vysoký růst inflace a fiskalizace nákladů finanční krize (Dvořák, 2008).

Na tureckém finančním trhu vznikla krize v listopadu roku 2000, policie totiž začala vyšetřovat manažery bank, na které byla uvalena nucená správa. Ztráty těchto bank byly odhadnuty na 7 mld. dolarů. Problémy bank vyvolaly likvidní krizi a následný růst jednodenních úrokových sazeb o stovky procent. Situace otřásla důvěrou klientů a ti začali vybírat své vklady. Nejistota se rozšířila i na turecké akciové trhy a kvůli prodeji tureckých akcií poklesla jejich hodnota až o 40 %. Mezinárodní měnový fond přislíbil pomoc turecké centrální bance při doplňování devizových rezerv a podporu v započatých ekonomických reformách. V únoru 2001 však krize propuká znovu, jelikož byly tvrdě kritizovány prováděné

reformy. Po kritice následoval odliv kapitálu a problémy na akciových trzích a znehodnocení turecké liry. Reakcí na krizi byla intervence turecké centrální banky na záchranu domácí měny, zvýšení krátkodobých úrokových sazeb a mezinárodní finanční pomoc (Musílek, 2004).

2.3 Vznik a příčiny globální finanční krize z roku 2007

Znaky finanční krize začaly být pozorovatelné už v polovině roku 2007, díky nejistotě na americkém trhu nemovitostí. Ceny nemovitostí v USA vzrostly mezi léty 2000 až 2006 až o 170 % kvůli cenové bublině. Na přelomu let 2006 - 2007 se pomalu začaly objevovat problémy s nesplácením hypotečních úvěrů. Dlužníkům začaly úroky z dluhů narůstat s rostoucí úrokovou mírou a pokud nebyli schopni své hypotéky splácet, byly nemovitosti často zabaveny bankami, což vyvolalo pokles cen na trhu nemovitostí a pokles finančních produktů použitých k financování amerického nemovitostního boomu (Musílek, 2008).

K financování hypotečních úvěrů byly hlavně použity postupované cenné papíry. Pokles hodnoty nemovitostí byl spojen s poklesem cen cenných papírů, kterými byly kryty hypoteční úvěry. Finanční subjekty často investovaly do postupovaných cenných papírů. Podle Musílka (2008, s. 7) jsou ztráty z cenných papírů spojených s americkými hypotékami v roce 2007 odhadovány na 300 mld. USD, ovšem veřejně přiznané a vykázané ztráty se pohybovaly okolo 40 mld. USD. Světový trh byl ovládán strachem z finančních produktů, které by mohly obsahovat zbývající nevykázané ztráty. Největší ztráty byly v roce 2007 vykázány subjekty Citigroup (11 mld. USD), Merrill Lynch (8,5 mld. USD) a Morgan Stanley (5 mld. USD). V březnu roku 2008 se do problémů dostává investiční banka Bear Stearns, která je od krachu zachráněna převzetím finanční skupinou JP Morgan. Následně dochází k uklidnění situace do 7. září 2008, kdy americký úřad Federal Housing Finance Agency (FHFA) uvaluje nucenou správu na hypoteční agentury Freddie Mac (Federal Home Loan Mortgage Corporation) a Fannie Mae (Federal National Mortgage Association). Tímto krokem bylo dosaženo garance dodatečného množství likvidních prostředků do výše 100 mld. USD, avšak pod plnou státní kontrolou.

Finanční instituce se začaly vyhýbat tzv. toxickým aktivům (vysoce rizikové investiční instrumenty spojené s hypotékami rizikových klientů). Investiční banka Lehman Brothers vlastnila tato aktiva a zároveň trpěla nedostatkem kapitálu. Řešením problémů Lehman Brothers mělo být spojení s Korean Development Bank, které se ovšem nekonalo. Po neúspěchu jednání klesly akcie banky z 17 USD za kus na 3,8 USD. V neděli 14. září 2008

se Federální rezervní systém (Federal Reserve System, Fed) překvapivě rozhodl neposkytnout nouzový úvěr Lehman Brothers a v pondělí byl Lehman Brothers vyhlášen úpadek. Po pádu Lehman Brothers začal útok investorů na ostatní americké investiční banky (zvláště Merrill Lynch, Morgan Stanley a Goldman Sachs). Investiční banka Merrill Lynch byla převzata Bank of America (Musílek, 2008, s. 7).

Run¹ investorů se začal šířit i mimo USA, hlavně byly postiženy banky HBOS a Lloyds TSB ve Velké Británii. V úterý byl trh otřesen informací o snížení úvěrového ratingu pojišťovně American International Group (AIG) a následným runem investorů byla pojišťovna hodně poškozena. AIG byla v úterý úřady označena za „too large to fail“ a byl jí poskytnut nouzový úvěr ve výši 85 mld. USD se splatností 2 roky výměnou za 79,9 % akciový podíl. Banky Morgan Stanley a Goldman Sachs byly nuceny požádat Fed o přeměnu z investičních bank na bankovní holdingové společnosti. Přeměněny byly 21. září 2008 a získaly tak přístup k potřebným dodatečným likvidním prostředkům spolu s přísnější regulací (Musílek, 2008, s. 7).

Situace na světových finančních trzích v září 2008 byla charakterizována jako globální finanční krize. Globální finanční systém se začal potýkat s nedostatečnou likviditou, rozsáhlou insolventností finančních institucí, nárůstem volatility výnosových měr finančních instrumentů, výrazným poklesem hodnoty finančních a nefinančních aktiv a podstatným snížením rozsahu alokace úspor ve finančním systému (Musílek, 2008, s. 7).

Na finančních trzích byl očekáván americký vládní záchranný program připravovaný ministrem financí Henrym Paulsonem. Přes všechna očekávání nebyl program přijat napoprvé a došlo k propadu na akciových trzích. Program byl napodruhé schválen, ale globální finanční krize již propukla a docházelo k útěku investorů z rizikových instrumentů nebo teritorií. Globální finanční krize se začala projevovat nejen jako úvěrová krize, ale současně i jako krize likvidity a krize investiční (Musílek, 2008).

Příčinou finanční krize z let 2007 - 2008 byla celá řada komplexních faktorů. Začala však jako lokální hypoteční krize na americkém trhu a postupně se stávala krizí finanční, která byla později přenesena i do reálné ekonomiky a dále byla rozšířena do celého světa.

Vznik krize v USA byl ovlivněn hlavně problémy v oblasti regulace. Nedostatek regulace způsobil zneprůhlednění finančního systému a mnohé finanční produkty podléhaly

¹ Run na banku je situace, kdy vkladatelé ztratí důvěru v banku a začnou vybírat své vklady.

narůstajícím finančním inovacím. Finanční inovace jsou obvykle reakcí na zpřísnění regulatorních pravidel a jejich účelem je většinou určité obcházení těchto pravidel. Krize v Americe byla podle Klvačové (2009) ovlivněna těmito hlavními ekonomickými a společenskými faktory:

- snaha o co nejvyšší výnosy, rizikové investice v prostředí nízkých úrokových sazeb a nízké inflace (dlouhodobé přehřívání americké ekonomiky),
- politická podpora větší dostupnosti vlastního bydlení,
- ignorování rizika ve finančním sektoru (nedostatečný dohled nad úvěrovým procesem atd.) a selhání ratingových agentur,
- psychologické a sociologické aspekty (např. rozšířené žití na dluh)

Podle Laciny (2010, s. 18) lze faktory vzniku světové ekonomické krize rozdělit do tří hlavních kategorií. Jsou to makroekonomické problémy, mikroekonomické problémy a regulatorní selhání.

Podle Musílka (2008) má světová finanční krize 10 hlavních příčin. Podrobně tak popisuje splasknutí nemovitostní cenové bubliny, nadměrnou spekulaci, záchranu akciových trhů na počátku nového tisíciletí, regulatorní arbitráže, rozšíření záporných externalit, neefektivní fungování trhu ratingového hodnocení, nepoctivé praktiky, celosvětovou finanční paniku a institucionální nedokonalosti globálních finančních trhů.

Klvačová (2009) popisuje 5 základních faktorů vzniku světové finanční krize. Jedná se o nadbytek likvidity, úvěrovou expanzi, rozšiřování sekuritizace úvěrů, selhání při hodnocení a řízení rizika, vysoká poptávka po hodnocení AAA ratingových agentur a změny v pohledu na regulaci finančního sektoru.

Nadbytek likvidity spíše patří mezi makroekonomické příčiny. Mezi projevy patří rychle rostoucí ceny aktiv a nízké úrokové sazby, které podporují růst zadlužení. Vše bylo doprovázeno představou permanentního růstu, který byl ovšem neudržitelný. Americká centrální banka v této situaci neviděla důvod pro omezení monetární politiky. Na finančních trzích tak rostla nerovnováha.

Úvěrová expanze byla podpořena politickými zájmy o rozšíření vlastnického bydlení. Velká konkurence na hypotečním trhu vedla k poskytování hypoték i velmi rizikovým

klientům, přestože neposkytli dostatečné záruky pro splácení. Tyto hypotéky se nazývají subprime hypotéky. Problém vyvstal ve chvíli, kdy byla kvůli inflaci upravena monetární politika, která vedla k růstu úrokových sazeb. Růst úrokových sazeb znamenal pro mnoho rizikových klientů problém se splácením hypotéky.

Chování hypotečních institucí bylo ovlivněno očekáváním růstu ceny nemovitostí, který by byl dostatečnou zárukou při případném osobním bankrotu klienta. Takto byla vytvořena cenová bublina na trhu nemovitostí, která vyvrcholila v letech 2006 a 2007. Vlivem otevřenosti trhů byla cenová bublina přenesena i do dalších států. Úvěrová expanze byla urychlena rozvojem životního stylu žití na dluh. V roce 1990 v USA činily osobní úspory 7 % disponibilních příjmů, postupné snižování tohoto podílu vedlo v letech 2005 a 2006 ke snížení úspor pod 0 %. Růst žití na dluh ilustruje také růst subprime hypoték. V roce 2001 tvořily 180 mld. USD a v roce 2006 narostly na 625 mld. USD. Velkou úlohu v této situaci sehrály hypoteční agentury Fannie Mae a Freddie Mac, které mohou sloužit jako příklad americkou vládou podporovaných agentur poskytujících úvěry nízko-příjmovým klientům (Klvačová, 2009, s. 31-32).

V situaci, kdy je na trhu nadbytek likvidity a výnosy z úvěrů jsou nízké, začaly být investory vyhledávány příležitosti s vyššími výnosy a riziko bylo stále více podceňováno. Vyšší výnosy byly nalezeny v inovaci investičních produktů. Banky začaly konvertovat své úvěry a půjčky do tzv. cenných papírů krytých aktivy (asset backed securities, ABS). Hlavním podkladovým aktivem se později začaly stávat hypoteční úvěry (mortgage backed securities, MBS). Z nich byly pomocí sekuritizace zformovány tzv. zajištěné dluhové obligace (collateralized debt obligations, CDO). Tyto CDO byly poskytovány prostřednictvím specializovaných investičních společností (special purpose vehicles, SPV). Sekuritizace se stávala na finančních trzích běžným jevem. Bankami byly používány ke snížení objemu poskytnutých úvěrů a vyhýbání se zvyšování vlastního kapitálu kvůli požadavku kapitálové přiměřenosti.

Úvěry se stejnými rysy (např. stejná výše úrokových sazeb, doba splatnosti atd.) byly uspořádány do „balíků“, které byly děleny na tzv. tranše. Tranše se různí podle kvality podkladových úvěrů, od tranší s vysokým ratingem po velmi rizikové tranše. Tranše se podle rizika dělí na senior tranše, mezzanine tranše a junior tranše. Senior tranše, které obvykle mají rating AAA, poskytují nízké výnosy a zároveň nejnižší riziko. Mezzanine tranše nabízejí menší míru rizika než junior tranše. Tranše určují práva investorů, hlavně v případě

tzv. absorbování ztrát. Například pokud je podkladový úvěr obsažen v junior tranši a klient banky přestane úvěr splácet, může nastat situace, kdy investor ztratí plánované úroky i jistinu.

Při sekuritizaci banka vytvoří „balík“ úvěrů jako podkladová aktiva, které prodá nebankovní instituci (svěřenskému správci – trustee). Tyto instituce nepodléhají regulacím a nemusí dodržovat pravidlo o kapitálové přiměřenosti. Trustee vydá na budoucí cash flow z balíku úvěrů cenné papíry CDO, dále je pro cenné papíry získáno ohodnocení ratingové agentury. Rating balíku je možné kladně ovlivnit například pojištěním. Ohodnocené CDO jsou pak postoupeny k prodeji investorům. Banka je odpovědná jako administrátor za obsluhu úvěrů až do jejich splacení. Peněžní toky jsou převáděny od administrátora přes svěřenského správce k investorům, přičemž si administrátor i svěřenský správce odečítají při převádění příslušné provize.

Banky se tak do určité míry vyhýbaly regulaci a mohly ignorovat pravidla kapitálové přiměřenosti. V normální situaci musí být růst poskytnutých úvěrů vyvážen růstem vlastního kapitálu, protože je však vlastní kapitál dražší než kapitál cizí, dávaly banky přednost sekuritizaci úvěrů. Bankám tak bylo umožněno snižovat náklady na získávání kapitálu, zvýšit jejich přístup k finančním zdrojům a zároveň snížit úvěrová a úroková rizika.

Pro zvýšení důvěryhodnosti CDO bylo důležité hodnocení ratingovými agenturami. Dále byly CDO zajištěny dalším inovativním finančním nástrojem credit default swap (CDS), což je vlastně druh pojištění pro CDO. Jakmile však klienti bank přestali splácet své hypotéky, kvůli poklesu cen nemovitostí, byla snižována i hodnota CDO. Vzniklý tlak na CDS byl neudržitelný a zajištění se tak projevilo jako nedostatečné a ratingy nadsazenými. Takto prasklá bublina vytvořená sekuritizací úvěrů. Hlavním problémem sekuritizace je netransparentnost, tedy nemožnost odhalit nízkou kvalitu velké většiny podkladových aktiv a jejich rizika.

Finančními institucemi a regulátory bylo podceněno systémové riziko. Systémové riziko (systemic risk) ve světě financí představuje riziko kolapsu nebo nestability určitého finančního systému nebo trhu. Systémové riziko je rizikem bezpečnosti a nelze jej tedy redukovat pomocí diverzifikace. Různé subjekty na trhu mohou nevědomě podporovat růst systémového rizika, například transfer rizik na hedgeové fondy může vést ke zvýšení systémového rizika.

Složitosti finančních produktů (např. CDO) neodpovídalo hodnocení rizika, které mělo být komplexnější. Sekuritizované produkty rozšiřovaly rizika do celého finančního systému, ale nebylo možné potvrdit, zda se riziko doopravdy rozdělilo nebo zda bylo jen nahromaděno v méně viditelných částech systému.

Selhání v hodnocení a řízení rizika vychází také ze selhání corporate governance. Management firem nerozuměl nebo nechtěl rozumět rizikům nových finančních produktů, byl orientován na realizaci krátkodobých cílů a dlouhodobé plánování bylo podceněno. Firmy vyplácely odměny za krátkodobé (rizikové) expanze obchodů a manažeři byli tak vedeni k přílišnému podstupování nadměrného rizika.

Ratingové odvětví vykazuje známky oligopolu, existují zde vysoké vstupní bariéry a je příkladem nedokonalé konkurence na finančních trzích. V USA byla tato situace podpořena i regulatorními zásahy státu. Americkou Komisí pro cenné papíry byl vydán seznam uznatelných ratingových agentur pro hodnocení dluhopisů emitovaných v USA. Na seznamu můžeme nalézt např. ratingové agentury Moody's, Standard & Poor's a Fitch, které fakticky kontrolují celý americký trh. Regulátory požadované ratingy posilovaly pozici ratingových agentur a účastníci na finančních trzích se stále více spoléhali na jejich hodnocení. Paradoxně neexistuje žádná regulace ani účinný dohled nad činností ratingových agentur a vyspělé ekonomiky nevěnovali zvláštní pozornost možným nepoctivým praktikám ratingových agentur.

Globální finanční krizí byla nastolena otázka potřeb a míry regulace ratingových agentur, protože úvěrové ratingové agentury (Credit Rating Agencies) se podílely nemalou měrou na vzniku krize. Tyto agentury většinou hodnotily senior tranše ratingem AAA a tak jim byl přisouzen stejný rating, jaký mají standardní státní nebo korporátní dluhopisy. Bylo vytvářeno prostředí, které snižovalo vnímání kreditního rizika tranšů. Podhodnocení rizik bylo způsobeno také chybami v ratingových metodologiích, např. pro americký subprime trh nebyla dostatečná historická data. V zájmu eminentů, kteří vytvářejí produkty s různou nabídkou rizik, jako klientů ratingových agentur bylo získat pro vydaný cenný papír co nejlepší hodnocení od renomované ratingové agentury. Situaci neprospíval fakt, že někteří regulovaní investoři byli nuceni investovat pouze do finančních produktů ohodnocených ratingem AAA. Na trhu tak byla zvyšována poptávka po takto ohodnocených finančních produktech.

Ke snaze o posilování regulace a dohledu dochází nejen v bankovníctví, ale i v dalších částech finančního sektoru. V bankovníctví jde hlavně o tyto argumenty:

- specifická role bankovních institucí v ekonomice daná předmětem jejich činnosti (zabezpečení platebního styku atd.), kdy úpadky bank mají pro ekonomiku mnohem horší důsledky (zvláště v případě „too large to fail“), než je tomu u úpadků jiných podnikatelských subjektů,
- značná asymetrie informací (právě u bank vzhledem k jejich specifikám může mít škodlivější účinky), vyžadující zejména ochranu spotřebitele,
- potřeby měnové politiky (regulace množství peněz v oběhu).

Na finančním trhu byl zaznamenán růst podílů nebankovních subjektů (pojišťoven, penzijních fondů, investičních fondů atd.), které nabízely ziskově výhodné produkty s finančními inovacemi. Existují rostoucí tlaky na rozšiřování regulace a dohledu také na nebankovní instituce. V době, kdy se bankovní subjekty ocitají pod tlakem za silnější regulaci a dohled, získávají nebankovní subjekty silné konkurenční výhody. Výkon dohledu nad finančními trhy v národních ekonomikách se institucionálně koncentruje (např. v ČR platí od roku 2006, že ČNB ze zákona udržuje dohled nejen nad bankovním sektorem, ale i nad kapitálovými trhy, pojišťovnami, penzijními fondy a družstevními záložnami).

Argumenty na straně regulace zdůrazňují, že samotná regulace stanovuje základní pravidla a není v rozporu s principy tržní ekonomiky. Hlavně pokud jde o oblast ochrany před selháním trhu v souvislosti se specifickou rolí bank v tržní ekonomice a ochranu drobných klientů a investorů. Argumenty proti regulaci poukazují na možné deformace přirozeného tržního prostředí. Dále jsou zdůrazňovány vysoké náklady na posílení regulace a dohledu při jejich nepříliš velké efektivitě. Přesvědčení o marnosti regulace také vychází z poznatku, že přijetí nového regulačního pravidla vyvolá snahu regulovaných subjektů o jeho obcházení a tak může určitá finanční inovace vyvolat potřebu nového regulačního pravidla. V případě regulace a dohledu nad cennými papíry CDO se můžeme domýšlet, zda nebudou nahrazeny novou finanční inovací podobného rozsahu.

V kontextu globální finanční krize lze těžko přehlédnout rozvoj prvků morálního hazardu managementu bank a dalších institucí. Je projeven snahou o maximalizaci výnosu při neúplné odpovědnosti za určitá rozhodnutí, když se úhrada možných ztrát přenáší na třetí

osobu. Na ochranu proti morálnímu hazardu bankéřů lze použít ztrátu jejich reputace ve finanční sféře a posílení trestněprávní odpovědnosti managementu finančních institucí.

V USA je příkladem střetu o míru regulace Glass-Steagall Act (GSA) a jeho pozdější zrušení, které vytvořilo otevřenější prostředí pro šíření rizik ve finančním sektoru. Základem zákona GSA bylo oddělení komerčního a investičního bankovníctví. Komerčním bankám bylo zakázáno provádět svěřenecké obchody s cennými papíry a investičním bankám bylo zakázáno získávat depozita. Banky se v podstatě musely do roka rozhodnout, zda budou primárně provádět komerční nebo investiční bankovníctví. Tento zákon byl přijat v roce 1933 a kvůli tlaku pro deregulaci byl zrušen roku 1999. Místo zrušeného GSA byl přijat roku 1999 Gramm-Leach-Bliley Act (GLBA), který dovoluje bankovním institucím provozovat širší rozsah služeb a obchodních produktů.

Zpřísněním finanční regulace byl vyvolán růst regulatorních nákladů. Při vyšších regulatorních nákladech byly finanční instituce stále více ochotny obcházet regulatorní pravidla. Z jednání amerických a evropských regulátorů můžeme vyznívat selhání aktivního přístupu regulace. Projevy hypoteční a finanční krize bylo možné zaznamenat již v roce 2007, přesto nebylo regulátory podniknuto žádné výraznější opatření včas. Nedokázali hlavně včas identifikovat a oddělit subjekty finančních trhů, kteří vlastnili tzv. toxické aktiva. Místo razantních opatření tak byla situace na problémových trzích pouze pozorována. Můžeme tak zhodnotit, že se nepodařilo zastavit šíření finanční „nákazy“ z postižených finančních institucí na zdravé. Ozdravné a záchranné programy byly přijímány až zpětně.

Nebyla věnována pozornost likviditě trhů a míře rizika na makroekonomické úrovni. Místo na situaci v odvětví nebo trhu byla pozornost soustředěna na jednotlivé společnosti a firmy. Sledování probíhalo na mikroekonomické úrovni a systémové riziko šíření problémů bylo nedostatečně posouzeno na makroekonomické úrovni. Nárůst problémů a rizik byl na příslušných úrovních zaznamenán, ale nebyla nastolena shoda ohledně potřebných opatření a jejich rozsahu. Včasná varování měla jen malý dopad a regulační instituce nebyly dostatečně informovány o globálním významu krize. O tyto informace bylo požádáno příliš pozdě nebo byly pozdě přijaty. Nastaly také případy, kdy instituce špatně vyhodnotily závažnost situace a potřebné informace nebyly náležitě sdíleny s ostatními partnery v EU a USA. Globální finanční krize tak odhalila nedostatky v koordinaci mezi regulátory a absenci nadnárodních regulatorních opatření.

2.4 Shrnutí kapitoly

Světové ekonomické krizi předcházela krize finanční a samotná definice ekonomické krize není jednotná, často je spojována se sestupnou fází ekonomického cyklu.

Podle Kalínské (2010) se pojem světová krize dělí na světovou ekonomickou krizi a na světovou finanční krizi, která ji předcházela. Dvořák (2008, s. 172) krizi popisuje jako „*globální dluhovou krizi přecházející v krizi bankovní, měnovou a v recesi.*“

Mezi dopady světové ekonomické krize patří pokles domácí poptávky, deflace, bankroty velkých firem, recese, snížení světového exportu a importu. Světová finanční krize začala jako lokální finanční krize a ty dělíme na měnové, bankovní, dluhové a systemické. Při měnové krizi dochází k prudkému a náhlému oslabení kurzu domácí měny. Bankovní krizi lze popsat jako situaci, kdy se komerční banky potýkají s nedostatkem likvidity nebo v krajním případě s insolvencí. Pojem dluhová krize bývá převážně označován stav, při kterém se projevují neschopnosti země splácet svůj zahraniční dluh. V současných finančních krizích se stále častěji propojují různé typy krizí a stále obtížnějším úkolem se tak stává odlišit druh finanční krize. Systemická finanční krize je tedy pojem, který v sobě spojuje krizi měnovou, bankovní a dluhovou. Například krizi v Americe z roku 2007 můžeme označit za systemickou.

Na příkladech finančních krizí z historie můžeme vidět, jak tyto finanční krize probíhají, čím se liší a jak se popisují. Jedním z nejstarších příkladů je historie tulipánového šílenství z let 1634 až 1637. Dalším příkladem může být latinskoamerická dluhová krize, která vznikla v roce 1982 v Mexiku. Posledním příkladem krize je turecká krize finančního trhu v listopadu roku 2000.

Mezi hlavní příčiny vzniku globální finanční krize patří vznik lokální krize v USA. Na přelomu let 2006 - 2007 se pomalu začaly objevovat problémy s nesplácením hypotečních úvěrů. Dlužníkům začaly úroky z dluhů narůstat s rostoucí úrokovou mírou a pokud nebyli schopni své hypotéky splácet, byly nemovitosti často zabaveny bankami, což vyvolalo pokles cen na trhu nemovitostí.

Situace na světových finančních trzích v září 2008 byla charakterizována jako globální finanční krize. Globální finanční systém se začal potýkat s nedostatečnou likviditou, rozsáhlou insolventností finančních institucí, nárůstem volatility výnosových měr finančních

instrumentů, výrazným poklesem hodnoty finančních a nefinančních aktiv a podstatným snížením rozsahu alokace úspor ve finančním systému (Musílek, 2008, s. 7).

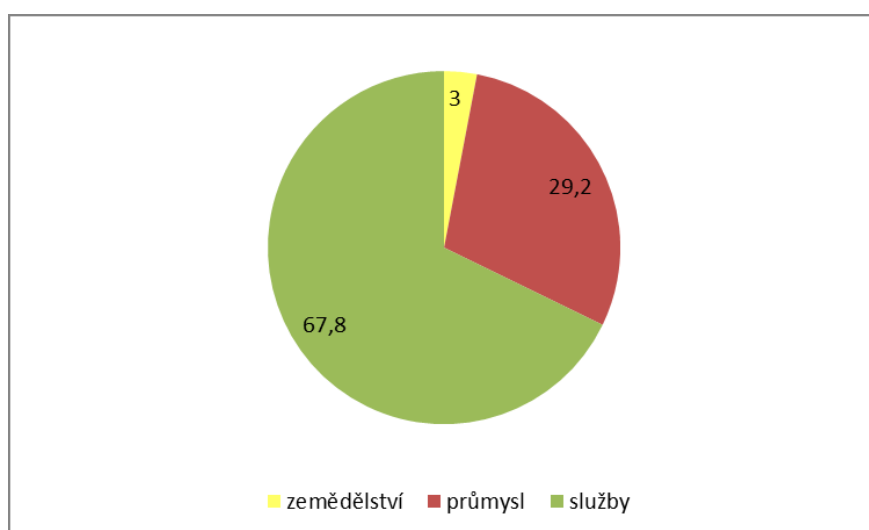
Za základní příčiny vzniku světové finanční krize lze považovat 5 faktorů. Jedná se o nadbytek likvidity, úvěrovou expanzi, rozšiřování sekuritizace úvěrů, dramatický nárůst pákového efektu, selhání při hodnocení a řízení rizika, vysoká poptávka po hodnocení AAA ratingových agentur a změny v pohledu na regulaci finančního sektoru.

3 Dopad a důsledky světové ekonomické krize na finskou ekonomiku

3.1 Charakteristika finské ekonomiky

Finsko má vysokou koncentraci průmyslu, volné tržní hospodářství a HDP na obyvatele ve Finsku lze zhruba srovnat s Rakouskem, Belgií, Nizozemím a Švédskem. V roce 2011 se HDP v paritě kupní síly pohyboval okolo 38300 dolarů. Pro finský zahraniční obchod je velmi důležitý export. Finská ekonomika je velmi závislá na exportu a konkurenceschopnosti ekonomiky jako celku. Nedávná recese výrazně zasáhla finský exportní průmysl a slabá zahraniční poptávka umocnila propad exportu o čtvrtinu ve srovnání s rokem 2008. Takový pokles vývozní aktivity má přímý dopad na ekonomiku Finska a její oživení může trvat velmi dlouhou dobu. Export klíčových sektorů, jako jsou například informační technologie, dřevařský a strojírenský průmysl se propadl v řádu desítek procent.

Graf. č. 1 **Podíl sektorů na tvorbě HDP (v %)**

Zdroj: CIA World Factbook, Finland, vlastní zpracování.

V roce 2011 se zemědělství podílelo na tvorbě HDP 3 %. Průmysl se podílel na tvorbě HDP 29,2 % a služby 67,8 %. V zemědělství a lesnictví jsou zaměstnaní zhruba 4,4 % pracovní síly, v průmyslu 15,5 %, ve stavebnictví 7,1 %, v obchodu 21,3 %, ve finančních službách 13,3 %, v transportu a komunikacích 9,9 % a ve veřejných službách je zaměstnáno okolo 28,5 %. Finsko je země velmi konkurenceschopná především v průmyslu dřevozpracujícím, strojírenském, telekomunikačním a elektronickém. V exportním zboží se vyskytují mobilní telefony a jiné vyspělé technologie. Až na dřevo a několik nerostů, závisí Finsko na dovozu surovin, energie a některých komponentů pro průmyslové výroby. Rozvoj zemědělství je omezen a je soustředěn na zachování soběstačnosti v základních produktech. Lesnictví, které je významným průmyslovým odvětvím, zajišťuje pracovní místa zejména pro lidi z venkovských oblastí. Finsko bylo jednou z nejvýkonnějších ekonomik v rámci EU v letech před krizí. Domácí poptávka a export byly zasaženy obzvláště tvrdě v roce 2009. Oživení vývozu, domácího obchodu a spotřeby domácností přispělo ke stimulaci ekonomického růstu v roce 2010. Recese hluboce poznamenala stav veřejných financí a dříve silné rozpočtové přebytky se proměnily v deficity. Velkou výzvou hospodářské politiky je zmírnit možnou recesi v roce 2012, kdy jsou kombinovány opatření na podporu růstu ekonomiky s vládními úsporami. Dlouhodobě musí Finsko řešit problémy rychle stárnoucí populace a klesající produktivity, která ohrožuje konkurenceschopnost, fiskální udržitelnost a hospodářský růst (CIA World Factbook, Finland, 2012).

Během poválečné éry byla zahraniční politika Finska ovlivňována principem neutrality a zvláštními vztahy se Sovětským svazem. Zjevné hranice mezi ekonomickou spoluprací a jakýmkoli náznakem politické integrace znamenaly, že se Finsko nejprve podílelo na fungování Evropského sdružení volného obchodu a nikoli Evropských společenství. Na jedné straně probíhala spolupráce se západem a účast v GATT a OECD, na straně druhé byla vyvážena dohodou o volném obchodu se SSSR a kontakty s RVHP. Po pádu komunismu a nestabilitě ruského trhu, který byl pro Finsko velmi důležitý, začalo docházet k většímu sbližování s ES. Žádost o členství v Evropské unii Finsko podalo v roce 1992. V referendu v říjnu 1994 se Finové rozhodli pro vstup do EU. Proti vstupu byli zejména farmáři, starší generace a voliči Strany zelených. Vstup byl naopak podporován voliči konzervativní Národní koalice. V listopadu 1994 bylo v parlamentu rozhodnuto o vstupu do EU k 1. lednu 1995 (Euroskop, Finsko a EU, 2012).

Firma Nokia má významný dopad na finský HDP po více než 15 let. V roce 1995 byl podíl Nokii na tvorbě HDP pouze 1 %, ale v roce 2000 se podíl zvýšil čtyřnásobně až na 4 %.

V rozmezí let 2001 do roku 2007 se podíl pohyboval mezi 2,9 % a 3,8 %, ale vzhledem k ekonomické krizi, podíl společnosti se na tvorbě HDP snížil na přibližně 1,6 % v roce 2009.

Růst podílu Nokie na celkovém vývozu odrážel podobný vývoj i v růstu podílu na HDP. Podíl na vývozu prudce vzrostl během konce 90. let, kolem roku 2000 však podíl na vývozu klesl, protože vývoz z jiných odvětví se rozvíjel rychleji. Nokia vyváží hmotné zboží a nehmotné služby.

Změny v podílech na tvorbě HDP dokazují, jak je firma Nokia důležitá pro finskou ekonomiku. Díky zvýšené přidané hodnotě Nokia významně přispěla k celkovému růstu HDP.

V roce 2000 byl příspěvek Nokie téměř 2,5 procentního bodu k růstu HDP, když byl celkový růst HDP 5 %. Z těchto čísel můžeme odpozorovat velký vliv společnosti na růst HDP, proto také byla Nokia zodpovědná za téměř polovinu z celkového růstu HDP pro rok 2000. Naopak tomu bylo v roce 2001, růst HDP se zpomalil na 2,6 procenta a Nokia se téměř nepodílela na tomto růstu. Příspěvek Nokie k růstu HDP opět vzrostl během období let 2005 - 2007, ale vzhledem ke globální recesi se ukázal jednoznačně negativní vliv v letech 2008 – 2009 (Ali-Yrkkö, 2010).

Růst Nokie a její úspěch výrazně ovlivnily příjmy z daní ve Finsku, avšak společnost také získávala granty na podporu výzkumu a vývoje. Dotace na výzkum a vývoj poskytované z Tekes (The Finnish Funding Agency for Technology and Innovation) obdržela Nokia v celkové výši 96,5 mil. eur (v cenách roku 2000) v letech 2001 - 2008. Ve stejném období zaměstnanci firmy Nokia zaplatili na daních z příjmu celkově 2,8 mld. eur. Kromě toho společnost zaplatila 2 mld. eur na sociální zabezpečení svých zaměstnanců a 6,13 mld. odvedla na daních právnických osob (v cenách roku 2000).

V roce 2003 vytvořila Nokia 23 % celkových příjmů z daní právnických osob. Po roce 2003 se podíl pohyboval mezi 15 % a 21 %, ale v roce 2008 klesl na 9 %. V krizovém roce 2009 klesl podíl zhruba na 2,5 %. Kromě negativního dopadu na státní rozpočet, mělo snížení podílu mnohem větší dopad na místní úroveň. Příkladem může být Salo, což je malé město ležící v jihozápadní části Finska, kde se nachází výrobní závod Nokie na mobilní telefony a velké oddělení výzkumu a vývoje. V roce 2008 přibližně 90 % příjmů z daně právnických osob přijatých místní správou Salo přišlo od společnosti Nokia. Nicméně je třeba zmínit, že daně z příjmu právnických osob tvoří asi jednu pětinu z celkového rozpočtu Salo.

Celkem korporační daně, daně z příjmu a platby sociálního pojištění pro zaměstnance přesáhly 12,1 mld. eur (v cenách roku 2000) v letech 2001-2008 (Ali-Yrkkö, 2010).

3.2 Makroekonomické ukazatele

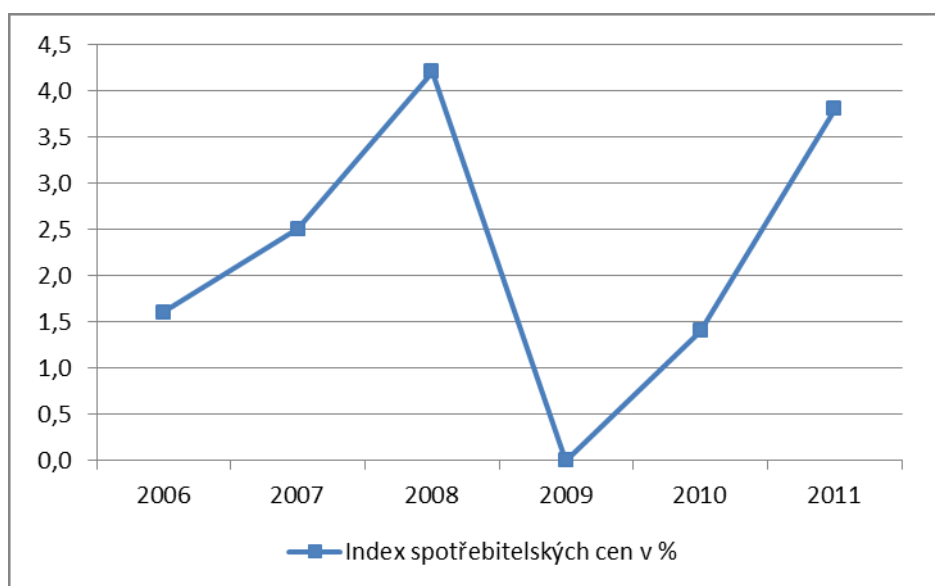
Finská ekonomika byla ekonomickou krizí postížena ve všech oblastech, přestože se vyznačuje přizpůsobivou domácí poptávkou, rozumnou fiskální politikou a spolehlivým finančním sektorem. Největší propad během krize zaznamenal export, který kvůli mírnému růstu dosud nedosáhl předkrizového stavu. Ekonomická krize měla největší dopad na export, protože finská ekonomika je exportně zaměřená. Podle údajů OECD byla za rok 2008 největší položkou celkové spotřeby spotřeba domácností s 95,5 mld. eur a je tedy objemově největší položkou tvorby HDP. Přestože vlivem krize spotřeba domácností poklesla, relativně rychle se zotavila. V roce 2011 přispěl 2 % meziroční nárůst spotřeby domácností nejvíce k růstu HDP Finska. Druhým největším přispěvatelem k růstu HDP byla položka tvorby hrubého fixního kapitálu, který v roce 2008 dosahuje objemu 39,8 mld. eur a v roce 2011 byl meziroční nárůst tvorby hrubého fixního kapitálu 6,6 %. Na růstu tvorby hrubého fixního kapitálu se pravděpodobně podílela státní podpora výstavby nájemního bydlení a stavebního průmyslu obecně. Čistý export se pohyboval v roce 2008 ve výši 7 mld. eur a v roce 2011 byl meziroční nárůst čistého exportu -0,9 % (OECD, 2012).

Tab. č. 1 Vybrané makroekonomické ukazatele

Ukazatel	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Růst reálného HDP v %	4,1	5,1	0,3	-8,4	3,7	2,9
Míra nezaměstnanosti v %	7,7	6,9	6,4	8,3	8,4	7,8
Index spotř. cen - změna v %	1,6	2,5	4,2	0,0	1,4	3,8
Změna objemu exportu zboží a služeb v %	11,8	8,2	5,9	-21,5	8,6	
Změna objemu importu zboží a služeb v %	7,8	7,0	7,3	-16,1	7,4	
Běžný účet v mld. eur	8,2	7,6	6,0	3,7	3,4	
Běžný účet v % k HDP	4,9	4,2	3,2	2,1	1,9	

Zdroj: Eurostat, *Economic Survey, September 2009*, *Economic Survey, September 2010*, *Economic Survey, October 2011*.

Graf. č. 2 **Index spotřebitelských cen 2006 - 2011 (meziroční změna v %)**

Zdroj: Statistics Finland, 2012.

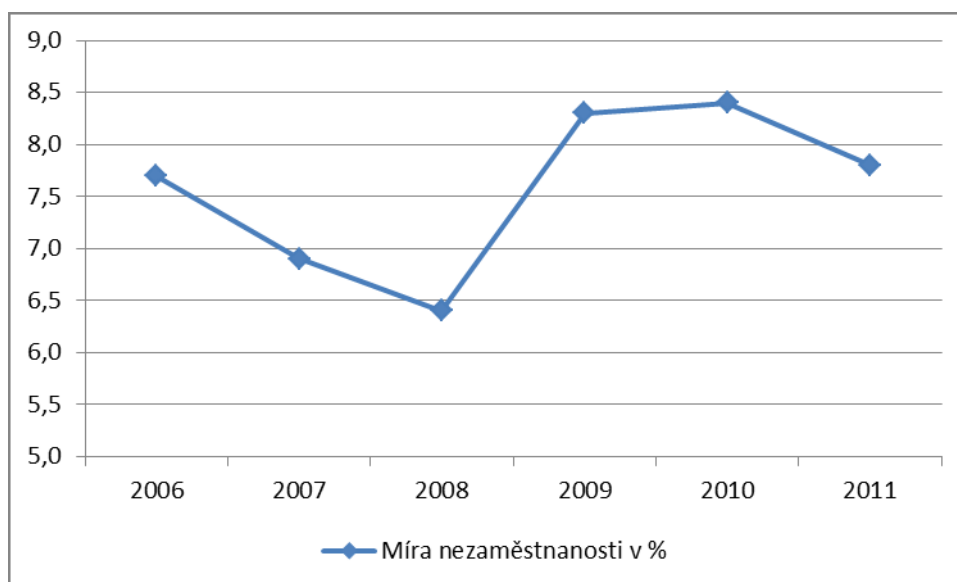
Inflace prudce rostla v průběhu roku 2008. Tento růst byl způsoben růstem nákladů na pracovní sílu, a během roku byla inflace také posílena zvýšením spotřebních daní a poplatků ve zdravotnictví. Meziroční nárůst indexu spotřebitelských cen se v červenci roku 2008 pohyboval okolo 4,4 %. Ceny potravin vzrostly v průběhu roku o 9 % a zvýšily tak index spotřebitelských cen o více než 1 %. Zejména vzrostly prudce ceny mlékárenských výrobků. Zvýšení cen ropných výrobků přispělo k celkovému nárůstu indexu spotřebitelských cen o 1 %. Zvýšení daně z alkoholických nápojů a energetických daní zvýšilo index o 0,4 %, přičemž snížení daně z motorových vozidel snížilo index o 0,3 %. Ceny za elektřinu v domácnostech vzrostly o 13 % během roku 2007, ale jen třetina z tohoto nárůstu byla způsobena zvýšením spotřební daně. Očekávalo se, že po zbytek roku 2008, budou spotřebitelské ceny nadále růst zhruba stejným tempem jako v předchozích měsících. V roce 2008 se index spotřebitelských cen pohyboval v průměru okolo 4 % (Finland Ministry of Finance, 2008).

V roce 2009 byli měsíční ukazatele výrobních a dovozních cen ve zpracovatelském průmyslu postupně sladěny na stejnou úroveň růstu, ale v meziročním vyjádření byly ceny stále klesající. Růst spotřebitelských cen byl skutečně zastaven a na několik měsíců index vykazoval negativní změny. Ceny byly stále stlačovány kvůli nízkým úrokovým sazbám, stejně jako ceny realit a pohonných hmot, ale ke konci roku byl očekáván obrat. Ceny, které byly zvyšovány výrazněji než jiné, zahrnovaly potraviny, nájemní bydlení a produkty

restaurací a kaváren. Zvýšení spotřebních daní z alkoholu a tabákových výrobků na začátku roku vytlačilo ceny nahoru téměř o půl procenta. Daň z alkoholu byla opět v říjnu zvýšena, zatímco sazby DPH u potravin byly zredukovány o 5 %. Pokud by bylo toto snížení přeneseno do cen potravin v plné výši, tvořil by pokles cen 4,3 % a spotřebitelské ceny by klesly o přibližně 0,6 %. Index spotřebitelských cen se v ročním průměru zvýšil pouze okolo 0,1 %. V prosinci 2009 mohly být ceny ve skutečnosti nižší než o rok dříve (Finland Ministry of Finance, 2009).

V roce 2010 byla inflace zhruba na úrovni 1,5 %, podle národního indexu spotřebitelských cen. Zvýšení cen ropy a nerostných surovin vyvolalo nárůst cen na světových trzích energie, ve výsledku se začalo zvýšení cen promítat do nákladů výrobců a nakonec i do spotřebitelských cen. V druhé polovině roku index rostl kvůli nákladům na pronajaté a vlastnické bydlení a zároveň nižší sazba DPH na potraviny se již neprojevila na indexu. Čistý efekt zvýšené obecné sazby DPH v červenci a snížení sazby DPH pro restaurační stravování se promítlo do spotřebitelských cen v řádu několik desetin procentního bodu. Na začátku roku 2010 se míra růstu cen ve Finsku a v eurozóně sblíží. V červnu netvořil rozdíl více než jednu desetinu procentního bodu. Toto sblížení můžeme především vysvětlit poklesem cen potravin ve Finsku (Finland Ministry of Finance, 2010).

Graf. č. 3 **Míra nezaměstnanosti v letech 2006 — 2011 (v %)**

Zdroj: Eurostat, 2012.

V roce 2008 se počet zaměstnaných zvýšil zhruba o 40 tisíc, a to navzdory chmurnějšímu výhledu. Existovaly vážné problémy s dostupností práce v mnoha oborech, i když nabídka práce stále rychle rostla, a to zejména ve věkových skupinách blížících se důchodovému věku a mladších 25 let. Nárůst zaměstnanosti byl zaznamenán především v podnikatelských službách, velkoobchodu, maloobchodu, ubytování, stravovacích službách a ve stavebnictví, ale poněkud se snížila zaměstnanost v průmyslu. Míra zaměstnanosti se vyšplhala až na 70,6 %. Propuštěno bylo odhadem 17 tisíc lidí a míra nezaměstnanosti byla 6,2 %. Přestože se strukturální nezaměstnanost snížila, stále tvořila více než polovinu celkové nezaměstnanosti. Počet lidí zahrnutých do rekvalifikačních, vzdělávacích a dotovaných programů zaměstnanosti tvořil něco málo přes 3 % pracovní síly. V průměru kolem 35 tisíc lidí našlo práci pomocí těchto opatření. V roce 2007 našlo takto práci o 4 tisíce lidí více. V průměru 28 tisíc lidí bylo registrováno na Ministerstvu práce v nějakém druhu odborné přípravy pro uplatnění na trhu, což bylo téměř o 2,5 tisíce lidí méně vzhledem k roku 2007. Navíc bylo kolem 17 tisíc lidí zaměstnaných formou praktického výcviku financovaném na podporu trhu práce nebo v praktické přípravě na povolání (Finland Ministry of Finance, 2008).

Během roku 2009 byla poptávka po práci silná, avšak ke konci roku byla oslabena. Díky zhoršujícím se podmínkám začal v polovině roku vznikat úbytek volných pracovních míst. Zvýšený počet pracovních míst byl zaznamenán ve státní správě a službách, ale pracovní místa v průmyslu byla zredukována. Míra zaměstnanosti dosáhla v roce 2009 hranice 70,6 % a míra nezaměstnanosti klesla v průměru o 6,4 % (Finland Ministry of Finance, 2009).

V roce 2009 docházelo ke ztrátě pracovních míst, nejen v důsledku poklesu vývozu, ale i kvůli stále slábnoucí domácí poptávce. Snížením pracovních míst byli ovlivněni zejména starší pracovníci, ale také mladší lidé. Počet letních brigád výrazně poklesl v roce 2009. Počet mladých lidí, kteří nebyli zaměstnáni byl zhruba 33 tisíc. Firmy počítaly s tím, že budou čelit nedostatku práce i v příznivé fázi hospodářského cyklu a zároveň poptávka práce bude celkově oslabovat v roce 2010. Firmy to dovedlo k nabídkám práce na částečný úvazek a především k dočasnému propouštění, jež jim nabízí možnost udržet si své kvalifikované zaměstnance. V roce 2009 bylo propuštěno v průměru 35 tisíc lidí. Počet pracovních míst byl snižován ve všech odvětvích s výjimkou veřejných služeb. Míra zaměstnanosti klesla až pod 68 %. Bylo předpokládáno výrazné snížení nabídky práce, zejména pro starší věkové skupiny a osoby mladší 25 let. Míra nezaměstnanosti na konci roku dosáhla až 9 % a celkový počet lidí bez práce byl 240 tisíc. Růst nezaměstnanosti je způsobován zejména cyklickými

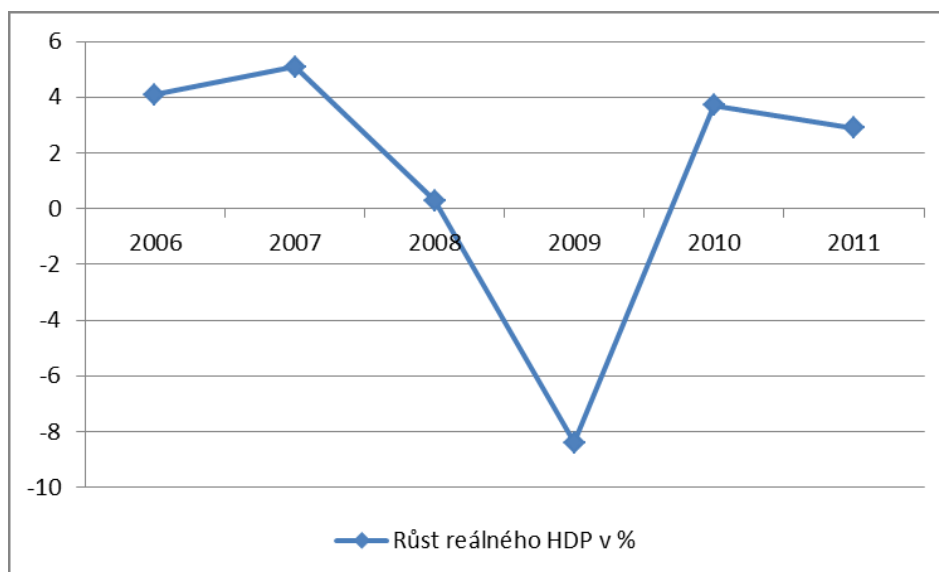
faktory. Počet lidí zahrnutých do rekvalifikačních programů a dotovaných programů zaměstnanosti činí v roce 2009 3% pracovní síly. V průměru kolem 35 tisíc lidí našlo práci za pomoci místních úřadů práce, to je o 1500 lidí méně než v roce 2008. Kromě toho bylo asi 16 tisíc lidí zaměstnáno formou praktického výcviku financovaném na podporu trhu práce nebo v praktické přípravě na povolání (Finland Ministry of Finance, 2009).

Můžeme říci, že finský pracovní trh se nachází ve stavu transformace, do budoucna se očekává výrazný pokles růstu populace v produktivním věku. Počet lidí v produktivním věku se začal snižovat na konci roku 2010, a tento trend bude pravděpodobně pokračovat i v následujících letech.

Na začátku roku 2010 bylo zřejmé, že špatná situace na trhu práce polevuje. Nicméně roční počet lidí bez práce byl stále vyšší a počet zaměstnanců pořád nižší než v předchozím roce. První fáze oživení na trhu práce se vyznačovala zvýšeným počtem odpracovaných hodin stávajícími pracovníky a lidmi, kteří byli znovu zaměstnáni. I když počet odpracovaných hodin rostl, počet zaměstnaných osob se nadále snižoval a počet nezaměstnaných rostl. Nezaměstnanost se zvláště výrazně zvýšila na počátku roku u žen. Míra nezaměstnanosti byla 8,6 %. Vysoký počet lidí v produktivním věku nebyl zaměstnán a ani registrován jako uchazeči o zaměstnání (Finland Ministry of Finance, 2010).

Kvůli zpomalení hospodářského růstu a nízké zaměstnanosti se v příštích několika letech nezaměstnanost bude snižovat jen pomalu. Nezaměstnanost začala klesat v roce 2010 a stejný trend pokračoval poměrně silně na začátku roku 2011.

Graf. č. 4 **Růst reálného HDP v letech 2006 – 2011 (v %)**

Zdroj: Euroskop, 2012.

Objem celkové produkce byl zintenzivněn o 0,9 % v roce 2008. Navzdory tomu produkce byla snížena o 2,5 % ke konci téhož roku. Ekonomický růst v roce 2008 nedosáhl na průměrnou výši růstu 3 %, který byl obvyklý předchozích 10 let. Růst přidané hodnoty ve službách, a to především v oblasti obchodu, byl jediným faktorem, který přispěl ke zvýšení celkové produkce. Primární a sekundární produkce zůstala v průměru na stejné úrovni jako v roce 2008. Zemědělská a průmyslová výroba klesla, zvláště výrazně potom lesní hospodářství. Reálný disponibilní důchod ve finské ekonomice klesl poprvé za 15 let. Růst HDP byl zpomalen a obchod jako takový výrazně oslabil.

Zahraniční i domácí poptávka byla poprvé za více než deset let snížena v roce 2009. Během dlouhého globálního rozmachu byly nashromážděny velké zásoby hotových výrobků. Po zhroucení poptávky vzrostla nutnost přizpůsobit stav zásob. Důsledkem byl velmi strmý propad objemu výroby ve všech odvětvích ve Finsku. Na jaře byl zaznamenán růst pouze v lesním hospodářství, a to zejména v důsledku pokračující dostavby projektů z minulých let. Časné známky stabilizace mezinárodní poptávky byly předpovídaný pro druhou polovinu roku 2009. Celková produkce propadla o rekordních 8,4 % v porovnání s předchozím rokem. Očekávalo se, že poptávka bude růst v roce 2010, alespoň v porovnání s velmi nízkou úrovní zaznamenanou v 2009, ale oživení produkce zůstane pravděpodobně omezeno na vývoz průmyslových odvětví (Finland Ministry of Finance, 2009).

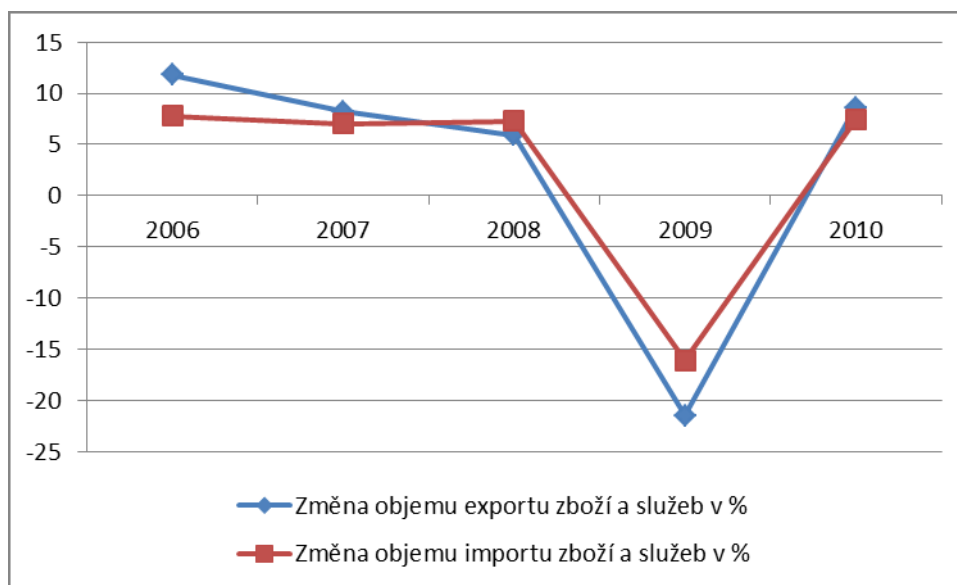
V současné situaci podléhal ekonomický výhled mnohem větší nejistotě, než je obvyklé. Způsobeno to mohlo být částečně v důsledku nedostatku důvěry na mezinárodních finančních trzích a nedostatečné důvěře spotřebitelů. Recese je prohlubována potřebou firem přizpůsobit zásoby, aby lépe odpovídaly snížené poptávce. Obnovení důvěry a vyrovnanější stav zásob byly klíčovými prvky pro odvrácení dalšího ekonomického poklesu. Dalším krokem byl vyrovnanější stav dluhů a aktiv. Koordinace mezinárodních podpůrných programů prostřednictvím měnové a fiskální politiky může být označeno jako základní krok k překonání sestupných tendencí produkce. Přizpůsobení dluhů a aktiv se ovšem neočekává ze dne na den, takže je rozumné přepokládat, že bude nějaký čas trvat, než se hospodářství dostane na úroveň jako bylo před krizí.

V roce 2010 byl celkový výkon ekonomiky 3,8 %, přičemž v předchozím roce poklesl o více než 8,5 %. Hlavními faktory růstu byl průmysl a stavebnictví. Oživení zahraniční

poptávky pomohlo průmyslu k dosažení 10 % růstu. Odvětví služeb vzrostlo přibližně o 1,5 %.

Celková produkce klesala během první části roku 2010. Nicméně měsíční údaje z několika různých oborů naznačují, že ekonomika rostla během jara a léta. Počet nových zakázek v průmyslu prudce vzrostl a očekávání ohledně HDP se zlepšila. Ekonomický růst byl podporován expanzivní monetární a fiskální politikou, a také bytovou výstavbou. Důvěra podnikatelů v sektoru služeb se zvýšila na dlouhodobý průměr a během jara začaly obraty stoupat. V domácím obchodu byl zaznamenán pozitivní obrat pro velkoobchody, kvůli rostoucí poptávce v průmyslu. Prodej motorových vozidel pozoruhodně rostl během jara a léta. V maloobchodě panovala důvěra výrazně vyšší než obvykle, a to se odrazilo v očekávání vyšších prodejů. Síla podnikatelské důvěry a jejich očekávání byla do značné míry odrazem důvěry spotřebitelů, která v létě roku 2010 dosáhla nejvyšší úrovně za poslední tři roky. Hospodářský růst vykázal průmysl, odvětví velkoobchodu a maloobchodu. Jako první se zotavil z hospodářského útlumu lesní průmysl. V důsledku zvýšení zahraniční poptávky tvořila sekundární produkce největší část celkového růstu pro rok 2010 (Finland Ministry of Finance, 2010).

Graf. č. 5 **Meziroční změna exportu a importu v letech 2006 — 2010 (v %)**

Zdroj: Economic Survey, September 2009, Economic Survey, September 2010, Economic Survey, October 2011.

V grafu č. 4 můžeme pozorovat vývoj importu a exportu. Na začátku roku 2008 byl zaznamenán průměrný růst finského vývozu o 7,5 %, a ten začal prudce klesat ke konci roku a také na začátku roku 2009. Devalvace dalších měn vůči euru zásadně ovlivnila konkurenceschopnost finských firem. Této situaci nepomohla také zvýšená cenová konkurence na zmenšujícím se trhu. Pro finskou ekonomiku je velmi důležitý export a ten v průběhu sledovaných let postupně klesal až v roce 2009 došlo k prudkému propadu. Import poklesl méně a následně v roce 2010 import i export vzrostly.

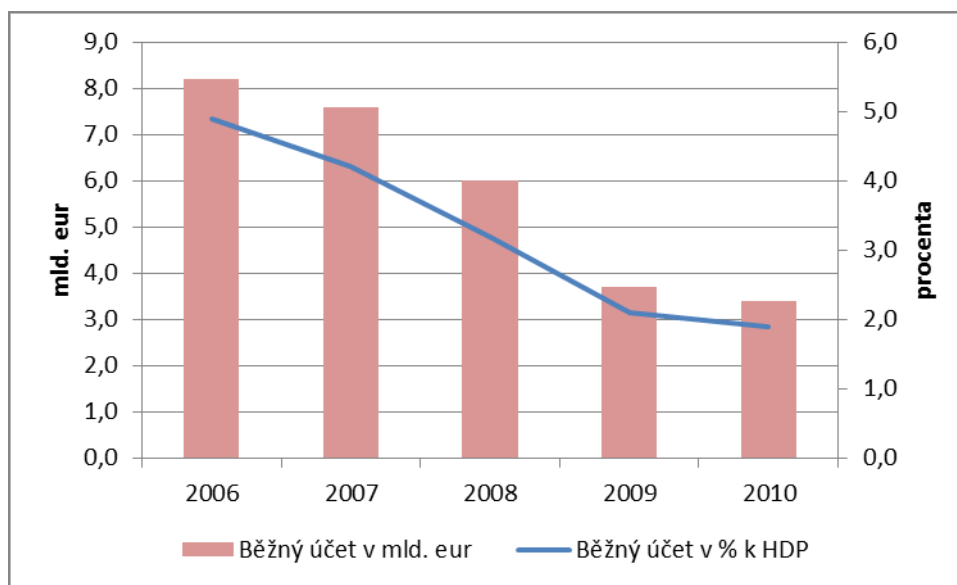
Výhled byl nejhorší v lesnickém odvětví a zejména pro výrobky z dřevařského průmyslu, protože poptávka klesala již na začátku roku kvůli zpomalení výstavby ve střední Evropě. Úsilí prodejců bylo rovněž omezeno zvýšením domácích nákladů spojených se silným kurzem eura. Poptávka po produktech papírenského průmyslu byla i nadále slabá, jedinou výjimkou tvořil časopisový papír. Ceny výrobků stagnovaly, přestože výrobní náklady vzrostly. Vzhledem k zpomalení růstu světového obchodu a problémům, kterým čelí odvětví lesního hospodářství, růst vývozu zboží se na konci roku 2008 zpomalil na zhruba 3,5 %.

Cena exportního zboží byla v první polovině roku 2009 zredukována o 36 % ve srovnání s předchozím rokem. Všechna odvětví byla postihnuta poklesem poptávky. Snížení vývozu dřevařských výrobků bylo způsobeno poklesem ve stavebnictví v zemích EU. Kvůli krizi byla výrazně dotčena odvětví techniky a zařízení, kvůli snižujícím se investicím. Automobilový průmysl byl pouze zpomalen a došlo k poklesu poptávky po kovových produktech. Ohrožen byl papírenský průmysl a podniky produkující buničinu se ocitaly ve ztrátě. Takto byl vytvářen tlak na omezení produkce buničiny a zároveň papírenského průmyslu, který s ní úzce souvisí. Pokud by byla vývozní kapacita papírenského průmyslu omezena, bylo by velmi obtížné tuto kapacitu opět zvyšovat v příznivějším období (Finland Ministry of Finance, 2009).

Od prvního čtvrtletí roku 2009 jsou ve vývozu vykazovány známky stabilizace. Rostoucí cena ropy napomohla ke stabilizaci ruské ekonomiky, jednomu z hlavních obchodních partnerů Finska. Podle předpovědi bylo naznačeno oživení exportu finských výrobků, očekávané v druhé polovině roku 2009. Nicméně byl za celý rok předvídan celkový pokles exportu okolo 22 % spolu s poklesem vývozních cen. V roce 2009 bylo HDP tvořeno z 36 % exportem (Finland Ministry of Finance, 2009).

Na jaře 2010 se vývoz začal rychle zotavovat z recese předchozího roku. Export služeb nečekaně prudce narostl na více než 5 % z poklesu 7 %. Interní služby v rámci velkých mezinárodních korporací tvoří velkou část celkového zahraničního obchodu se službami, ale konečné údaje za tyto služby jsou k dispozici až tyto podniky uzavřou své účetní knihy na konci roku. Export zboží v červenci vzrostl o 11 %, avšak i tento impozantní růst nestačil zvrátit ztrátu tržního podílu na globálním trhu. Celkově byl vývoz o 15 % nižší než v roce 2008 (Finland Ministry of Finance, 2011).

Graf. č. 6 **Běžný účet v letech 2006 – 2010 (v mld. eur a v% k HDP)**

Zdroj: Economic Survey, September 2009, Economic Survey, September 2010, Economic Survey, October 2011.

V roce 2008 byl vytvořen na běžném účtu přebytek 3,2 % HDP. Přebytek v bilanci zboží a služeb se snížil o zhruba 2 miliardy eur v době, kdy zvýšení dovozních cen a pokles vývozních cen vytvořilo negativní podmínky pro obnovu obchodu. Dividendy vyplácené do zahraničí zvýšily deficit na běžném účtu (Finland Ministry of Finance, 2009).

V roce 2009 tvořil přebytek finského běžného účtu asi 3,7 mld. eur a podíl běžného účtu k HDP poklesl na 2,1 %. Balance služeb naopak vykázala zlepšení. Deficit balance běžných převodů se zdvojnásobil na 2,1 mld. eur.

Výrazně se změnil obraz současného přebytku finského běžného účtu a jeho struktura v roce 2010. Přebytek běžného účtu se snížil na polovinu z částky 6,7 mld. eur, tedy na 3,4 mld. eur a podíl běžného účtu na HDP klesl pod 2 %. Obchodní bilance se snížila o půl

milionu eur a bilance služeb vykázala deficit. Deficit bilance běžných převodů se snížil z 1,7 mld. eur na 1,1 mld. eur (Finland Ministry of Finance, 2011).

3.3 Vybraná opatření z let 2008 – 2010

Dočasná změna byla provedena 11. 4. 2008 v zákoně o daních z příjmů tak, aby výnosy z prodeje nemovitého majetku fyzickou osobou místní vládě byly osvobozeny od daně. Osvobození od daně z prodeje kapitálových nemovitostí se vztahuje na transakce provedené od 1. 2. 2008 do 31. 3. 2009. Zákon je v platnosti od 16. 4. 2008 až do 31. 3. 2009 (Finland Ministry of Finance, 2008).

Prezident finské republiky 27. 3. 2009 ratifikoval zákon, na jehož základě mohli být udělovány granty na rekonstrukci bytových domů v roce 2009. Tyto granty byly určeny na opravy a renovace bytových domů pod podmínkou, že práce byly zahájeny mezi 1. 2. 2009 a 31. 12. 2009 a dokončeny byly do konce roku 2010. Granty byly udělovány společností zajišťujícím bytovou výstavbu a nájemní bydlení, ale nebyly poskytnuty domácnostem. Zákon vstoupil v platnost dne 1. 4. 2009. V prohlášení Parlament požadoval, aby vláda sledovala účinnost zákona a s dostatečným předstihem posoudila možnost prodloužení platnosti systému v případě, že se recese prodlouží. V tom případě by granty mohly být rovněž udělovány v roce 2010. Zároveň se diskutovalo o nutnosti přidat podmínku, že renovace musí přinést výrazné zlepšení v oblasti energetické účinnosti a přidělení grantu tedy bude odstupňováno podle energetické účinnosti (Finland Ministry of Finance, 2009).

Prezident finské republiky schválil zákon o poskytnutí snížených úrokových sazeb na úvěry spojené s výstavbou nájemního bydlení v letech 2009 a 2010. Cílem této legislativy bylo posílit zaměstnanost ve stavebnictví v mimořádné hospodářské situaci a zvýšit dostupnost nájemního bydlení v oblastech s vysokou poptávkou. Zákon zajišťoval, že v průběhu roku 2009 a 2010 mohly být úrokové dotace a státní záruky vydávány na úvěry poskytnuté na výstavbu nájemního bydlení. Nebyla vydána žádná omezení s ohledem na příjemce úvěrů s dotovanými úroky. Jediným požadavkem bylo, že museli být schopni splácet úvěr. Byty postavené pomocí dotovaných půjček byly výhradně pro účely nájemního ubytování po dobu nejméně deseti let. Tento požadavek však lze prominout po 5 letech od schválení úrokově zvýhodněné půjčky, pokud byla centrální vláda zproštěna všech závazků souvisejících s úvěrem. Zákon vstoupil v platnost dne 1. 4. 2009 (Finland Ministry of Finance, 2009).

Vláda vydala 2. 4. 2009 usnesení o zřízení správního centra finančních a lidských zdrojů pro potřeby centrální vlády. K 1. 10. 2010 byla čtyři střediska správy finančních a lidských zdrojů (soudního systému, Ministerstvo vnitra, Ministerstva obrany a Ministerstva financí) administrativně sloučena do jednoho úřadu při ministerstvu financí, ale byly zřízeny dočasné regionální kanceláře v Hämeenlinně, Joensuu, Kuopiu, Mikkeli, Pori a Turku. Dočasné kanceláře byly v činnosti do konce roku 2010. Úloha centra je v poskytování správy finančních a lidských zdrojů především pro jednotky pod kompetenci státního rozpočtu. Usnesení vstoupilo v platnost dne 1. 1. 2010 (Finland Ministry of Finance, 2009).

Dne 7. 5. 2010 prezident republiky ratifikoval zákon, který umožňoval pokračování kapitálových investic ze strany státu do provozních prostředků bank s nespornou solventností. Platnost zákona byla prodloužena do 31. 10. 2010. Stát se mohl přihlásit k podřízeným úvěrům až do maximální výše 4 mld. eur. Stát se mohl přihlásit k podřízeným úvěrům, pouze pokud byly menší než 25 % celkových minimálních kapitálových požadavků, jak je stanoveno v zákoně Act on Credit Institutions. Zákon vstoupil v platnost dne 10. května 2010 (Finland Ministry of Finance, 2010).

Vládní finanční výbor podpořil schválení půjčky Lotyšsku dne 15. 7. 2010. V rámci stabilizačního hospodářského balíčku pro Lotyšsko se skandinávské země a Estonsko dohodly na společném financování, kdy každá země přispěla k úvěru do celkové výše 1,9 mld. eur za společně dohodnutých podmínek. Finský podíl na smlouvě je 17 % a nesmí přesáhnout částku 324 mil. eur. Úvěr byl poskytnut na dobu 12 let (Finland Ministry of Finance, 2010).

3.4 Shrnutí kapitoly

Finská ekonomika byla ekonomickou krizí postížena ve všech oblastech, přestože se vyznačuje příznivou domácí poptávkou, rozumnou fiskální politikou a spolehlivým finančním sektorem. Největší propad během krize zaznamenal export, který kvůli mírnému růstu dosud nedosáhl předkrizového stavu. Na příkladech uvedených opatření můžeme vidět snahu o podporu stavebního průmyslu pomocí zlevněných půjček a grantů nebo úsporná opatření učiněná sloučením administrativních center.

Po pádu komunismu a nestabilitě ruského trhu, který byl pro Finsko velmi důležitý, začalo docházet k většímu sblížování s ES. V referendu v říjnu 1994 se Finové rozhodli pro vstup do EU. Finská ekonomika je velmi závislá na exportu a konkurenceschopnosti ekonomiky jako celku. Nedávná recese výrazně zasáhla finský exportní průmysl a slabá

zahraniční poptávka umocnila propad exportu. Firma Nokia má významný dopad na finský HDP po více než 15 let. Změny v podílech společnosti na tvorbě HDP dokazují, jak je firma Nokia důležitá pro finskou ekonomiku. Tab. č. 1 souhrnně popisuje použité ukazatele a pomocí grafů je znázorněn a popsán jejich vývoj ve vybraných obdobích.

Inflace prudce rostla v průběhu roku 2008. V roce 2008 se index spotřebitelských cen pohyboval v průměru okolo 4%, ale růst spotřebitelských cen v roce 2009 byl zastaven a na několik měsíců index vykazoval negativní změny. Index spotřebitelských cen se v ročním průměru zvýšil pouze okolo 0,1 %. V prosinci 2009 mohly být ceny ve skutečnosti nižší než o rok dříve. V roce 2010 byla inflace zhruba na úrovni 1,5 %, podle národního indexu spotřebitelských cen.

V roce 2008 bylo odhadem propuštěno na 17 tisíc lidí a míra nezaměstnanosti byla 6,2 %. Míra nezaměstnanosti na konci roku 2009 dosáhla až 9 % a celkový počet lidí bez práce byl 240 tisíc. Na začátku roku 2010 bylo zřejmé, že špatná situace na trhu práce polevuje. Míra nezaměstnanosti byla 8,6 %. Kvůli zpomalení hospodářského růstu a nízké zaměstnanosti se nezaměstnanost bude snižovat jen pomalu v příštích několika letech. Nezaměstnanost začala klesat v roce 2010 a stejný trend pokračoval poměrně silně na začátku roku 2011.

Objem celkové produkce byl zvýšen o 0,9 % v roce 2008. Růst HDP byl však zpomalen a obchod jako takový výrazně oslabil. Během dlouhého globálního rozmachu byly nashromážděny velké zásoby hotových výrobků. Po zhroucení poptávky vzrostla nutnost přizpůsobit stav zásob. Celková produkce se v roce 2009 propadla o rekordních 8,4 % v porovnání s předchozím rokem. V roce 2010 byl celkový výkon ekonomiky 3,8 % a hlavními faktory růstu byl průmysl a stavebnictví.

Pro finskou ekonomiku je velmi důležitý export a ten v průběhu sledovaných let postupně klesal a v roce 2009 došlo k prudkému propadu. Import se propadl méně a následně import i export začaly v roce 2010 opět růst. Všechna odvětví byla postihnuta poklesem poptávky a v roce 2009 tvořil pokles exportu 22 %. Export zboží v červenci roku 2010 vzrostl o 11 %, avšak i tento impozantní růst nestačil zvrátit ztrátu tržního podílu na globálním trhu. Celkově byl vývoz o 15 % nižší než v roce 2008.

Výrazně se změnil obraz současného přebytku finského běžného účtu a jeho struktura v roce 2010. Přebytek běžného účtu se snížil na polovinu z částky 6,7 mld. eur, tedy

na 3,4 mld. eur a podíl běžného účtu na HDP klesl pod 2 %. Obchodní bilance se snížila o půl milionu eur a bilance služeb vykázala deficit.

4 Současná opatření proti vlivům světové ekonomické krize a výhledy do budoucna

4.1 Ekonomická situace ve Finsku v současnosti

Ekonomika příznivě rostla v první polovině roku 2011 a ještě v létě byl očekáván příznivý ekonomický vývoj v druhé polovině roku. Rostoucí nejistota v pozdním létě, týkající se zejména eurozóny, měla téměř okamžitý nepříznivý dopad na reálnou ekonomiku. Ekonomika od počátku podzimu vykázala značné zpomalení ekonomického růstu ve Finsku a zároveň i v Evropě. Ve službách byl největší překážkou růstu produkce nedostatek pracovních sil a podniky v tomto odvětví najímali nové lidi. Ve stavebnictví bylo zaznamenáno mírné zlepšení a situace pro výstavbu bytových i nebytových staveb se vyvíjela příznivě. Zde byl největší překážkou v růstu nedostatek kvalifikované pracovní síly. V průmyslu se naopak výhled jasně zhoršil. Očekávání ve výrobě a průmyslu byla nízká, firmy byly v najímání pracovníků opatrnější a míra využití výrobních kapacit byla o něco nižší, než je obvyklé (Finland Ministry of Finance, 2012).

Finská ekonomika rostla pomaleji, než bylo původně plánováno, asi o 0,5 % na začátku roku 2012. Hospodářský růst je založen téměř výhradně na domácí poptávce, neboť růst vývozu zůstal nízký. Inflace zůstávala v rozmezí 3 %, což bylo vysoko nad průměrem inflace v eurozóně. Předpokládá se, že úroveň příjmů poroste rychleji než inflace. Pokles míry nezaměstnanosti, který započal v roce 2010 ztratil na účinnosti na podzim roku 2011. V roce 2012 se očekává růst nezaměstnanosti, protože poptávka po pracovní síle se má snižovat. Nárůst nezaměstnanosti má být mírný, jelikož firmy hodlají zachovat počet odpracovaných hodin. Nabídka pracovních sil bude klesat spolu se stárnoucí populací (Finland Ministry of Finance, 2012).

Do budoucna je třeba vzít v úvahu pozitivní i negativní rizika v ekonomice, přestože současně převládají negativní rizika. Například negativní rizika ve světovém hospodářství se vztahují především na zadlužování veřejných financí a finanční nerovnováhu, křehkost soukromé poptávky a dlouhodobě vysokou nezaměstnanost. Také existuje možnost, že krize v zemích eurozóny by mohla zpomalit ekonomický růst a postihnout skrz finanční kanály ostatní země eurozóny (Finland Ministry of Finance, 2012).

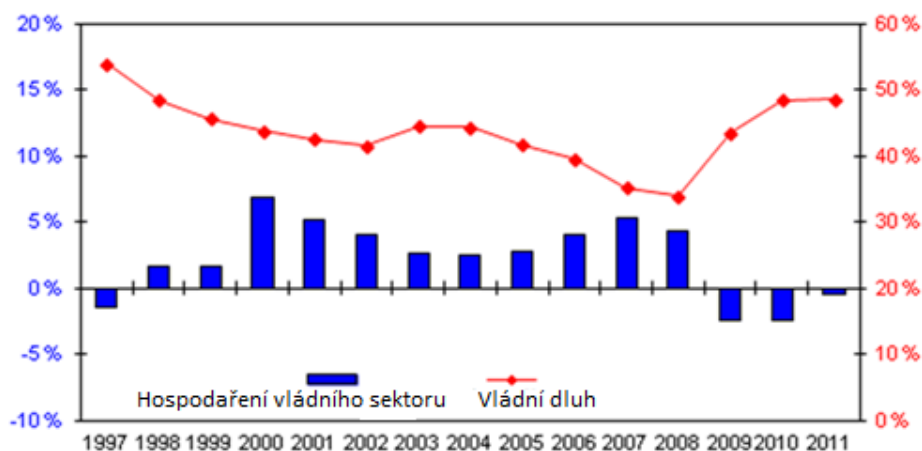
4.2 Opatření přijímána ve Finsku v roce 2011 a 2012

Ve zdrojích, ze kterých bylo čepáno pro tuto práci, se pracuje hlavně s pojmem general government sector. Tento pojem můžeme přeložit za pomoci Českého statistického úřadu, kde je překládán jako sektor vládních institucí. Sektor vládních institucí se skládá z ústředních vládních institucí, místních vládních institucí a fondů sociálního zabezpečení. Ústřední vládní instituce jsou „*organizační složky státu, státní fondy a jiné mimorozpočtové fondy (Pozemkový fond nebo Podpůrný a garanční lesnický a rolnický fond apod.), transformační instituce (Českou konsolidační agenturu, její dceřiné společnosti a Českou inkasní), Správu železniční dopravní cesty, veřejné vysoké školy a některé příspěvkové organizace (ústředně řízené)*“. Místní vládní instituce jsou „*územní samosprávné celky – krajské úřady, magistráty, městské úřady, obce a dobrovolné svazky obcí a některé místně řízené příspěvkové organizace.*“ Fondy sociálního zabezpečení tvoří zdravotní pojišťovny spravující povinné zdravotní pojištění (Český statistický úřad, 2012).

Veřejný sektor se skládá ze sektoru vládních institucí neboli vládního sektoru včetně všech veřejných společností a centrální banky. Sektor vládních institucí se skládá ze všech institucionálních jednotek, které kromě plnění své politické odpovědnosti hrají roli i v ekonomické regulaci, produkují hlavně netržní služby (případně zboží) pro individuální či kolektivní spotřebu a přerozdělovávají příjmy a bohatství (OECD Glossary of Statistical Terms, 2012).

Finský sektor vládních institucí se skládá z ústředních vládních institucí, místních vládních institucí a fondů sociálního zabezpečení, které zahrnují rovněž prostředky zaměstnaneckých penzijních fondů, které se také starají o zákonné zaměstnanecké důchodové pojištění. Hospodaření finského sektoru vládních institucí bylo výrazně postiženo, hlavně v oblasti financí ústředních vládních institucí, kvůli hluboké recesi v letech 2008, 2009 a stimulačním opatřením, která byla zavedena pro zmírnění recese. (Finland Ministry of Finance, 2012).

Graf č. 7 **Hospodaření vládního sektoru a dluh sektoru vládních institucí neboli vládní dluh (v% k HDP)**

Zdroj: Statistics Finland, 2012.

V roce 2010 byl deficit sektoru vládních institucí 2,8 % HDP a dluh tvořil 48,3 % HDP. Dluh sektoru vládních institucí byl tedy o 14,5 procentního bodu vyšší než v roce 2008. V roce 2011 byl finským Ministerstvem financí odhadován schodek financí sektoru vládních institucí na 1 % HDP a shodek financí ústředních vládních institucí na téměř 4 % HDP. Vzhledem k tomu, že se vyhlídky na ekonomický růst zhoršily, budou přímo ovlivněny finance sektoru vládních institucí. Pro rok 2012 se očekává prohloubení deficitu sektoru vládních institucí na 1,4 % HDP a deficitu ústředních vládních institucí na 3,8 % HDP. Podíl finského veřejného dluhu k HDP se zvýší, ale přesto zůstane pod 60 % (Finland Ministry of Finance, 2012).

Vláda schválila 18. 3. 2011 rámcové výdajové limity pro období let 2012 - 2015. Výše limitu poskytuje rámec pro jednání o novém vládním programu a výdajových limitech, které budou přijaty v roce 2012. Tyto výdajové limity nejsou předloženy parlamentu a neobsahují žádný politický aspekt. Výdajové limity stanovené pro 2012 - 2015 jsou založeny na stávajících právních předpisech a jejich vlivu na výdaje v příštích několika letech (Finland Ministry of Finance, 2011).

Pokud srovnáme rozhodnutí o výdajových limitech v roce 2010 s rokem 2012, tak se výdaje zvýší přibližně o 1,6 mld. eur. Výdaje spojené se stárnutím populace prudce vzrostou v letech 2012 - 2015. Další faktory na růst výdajů zahrnují vyšší úrokové výdaje na státní dluh. Na druhé straně finské Ministerstvo financí očekávalo, že podpora

v nezaměstnanosti a další cyklické výdaje se sníží v průběhu plánovacího období a ekonomika bude postupně růst (Finland Ministry of Finance, 2011).

Odhady rozpočtových příjmů jsou založeny na střednědobých odhadech stavu národního hospodářství, které se používají k určení prognózy pro vývoj daňových základů. V období plánování rozpočtu se odhadoval růst rozpočtových příjmů v průměru o 4 % ročně. Předpokládalo se, že účty rozpočtu zůstanou v deficitu po celé plánovací období. Dluh ústředních vládních institucí se měl zvyšovat o 8 mld. eur ročně až na odhadovanou výši 117 mld. eur v roce 2015 nebo na 51 % HDP (Finland Ministry of Finance, 2011).

Vláda se 14. září 2011 shodla na návrhu státního rozpočtu pro rok 2012, na výdajových limitech pro ústřední vládní instituce v letech 2012-2015 a na třetím doplňkovém rozpočtu na rok 2011. Návrh rozpočtu na rok 2012 činil 52,3 mld. eur. Příjmy byly finským Ministerstvem financí odhadnuty na celkových 45,3 mld. eur, přičemž deficit činil 7,1 mld. eur. Ministerstvo financí předpokládá, že se zvýší rozpočtové příjmy v roce 2012 asi o 5 % (Finland Ministry of Finance, 2011).

Pro daňové příjmy, které představují přibližně 85 % příjmů státního rozpočtu, byl finským Ministerstvem financí odhadován růst o 6 %. V roce 2012 se zvýšil dluh ústředních vládních institucí o částku 7 mld. eur na 89 mld. eur, což je asi 44 % HDP. Ve srovnání s výdajovými limity roku 2011 zahrnuje návrh rozpočtu pro rok 2012 snížení výdajů ve výši 1,1 mld. a zvýšení daní v hodnotě 1,1 mld. eur. Nová vláda navrhla zvýšení výdajů v hodnotě 0,4 mld. eur a opatření, která sníží daňové příjmy státního rozpočtu o 0,9 mld. eur (Finland Ministry of Finance, 2011).

Daňová sazba pro investiční příjmy se zvýšila na 30 % a daňová sazba pro investiční příjmy přesahující 50 tisíc eur je stanovena na 32 %. Nová sazba bude přidána na horní konec daňové škály v dani dědické a darovací. Dědictví a dary v hodnotě více než 200 tisíc eur nyní budou zdaněny 16 % místo bývalých 13 %. Daňové limity pro vyplacení dividend nekótovanými společnostmi se sníží na 60 tisíc eur. Pro zvýšení zaměstnanosti, růstu a investic snížila vláda korporátní daň o jeden procentní bod na 25 % (Finland Ministry of Finance, 2011).

Základní dávka podpory v nezaměstnanosti a příspěvku na bydlení se zvýšila o 100 eur na měsíc od 1. ledna 2012. Základní částka sociální pomoci se zvýšila o 6 % a sociální pomoc pro rodiče samoživitele o 10 %. V roce 2012 budou ústřední vládní instituce

čelit dodatečným nákladům ve výši 250 mil. eur kvůli zvýšení základního sociálního zabezpečení (Finland Ministry of Finance, 2011).

Na zaměstnávání, vzdělávání a zvláštní opatření je přiděleno celkem 485 mil. eur. V porovnání s rozpočtem na rok 2011 jsou však prostředky nižší o 50 mil. eur, a to hlavně kvůli klesající nezaměstnanosti. V roce 2012 se v průměru očekává, že 18800 lidí podstoupí nějaký druh přípravy na trh práce a průměrně 28400 lidí bude zaměstnáno s pomocí těchto prostředků (Finland Ministry of Finance, 2011).

Na náklady imigrační administrativy, příjem žadatelů o azyl a školení vracejících se migrantů je celkem přiděleno přibližně 83 mil. eur. Vzhledem k úbytku žadatelů o azyl se očekává pokles výdajů o přibližně 22 mil. eur ve srovnání s výdaji z roku 2011. V souladu s vládním programem má být imigrační politika účinnější a pro rok 2012 se očekává úspora 5 mil. eur. Dále je 2,7 mil. eur přiděleno na snížení počtu nevyřízených žádostí finské imigrační služby (Finland Ministry of Finance, 2011).

Vládou bude odkládáno 200 mil. eur ročně pro potřeby doplňkových rozpočtů. Výdajové limity pro správu jsou následující: 42,284 mil. eur. pro rok 2012, 42,205 mil. eur. do roku 2013; 42,037 mil. eur. pro rok 2014 a 42,132 mil. eur. pro rok 2015. Vláda rovněž dosáhla dohody o třetím doplňkovém rozpočtu pro rok 2011. Dodatečný rozpočet přinese další příjmy v hodnotě více než 1,8 mld. eur za použití kumulativního přebytku v roce 2010. Čisté výdaje narostly do výše 52 mil. eur. Třetí dodatečný rozpočet sníží čistou výpůjční potřebu v roce 2011 na 6,5 mld. eur. Třetí dodatečný rozpočet byl předložen Parlamentu dne 30. září 2011 (Finland Ministry of Finance, 2011).

Finsko klade v roce 2012 důraz na důležité zlepšení ve sféře ekonomické konkurenceschopnosti a udržení důvěry ve schopnost veřejného sektoru plnit závazky své země ve všech situacích. Konkrétním cílem je udržení nejlepšího možného úvěrového hodnocení pro Finsko.

Pro zajištění udržitelnosti financí sektoru vládních institucí se současná vláda zavázala k podstatnému snížení státního dluhu do konce tohoto volebního období. Tohoto cíle se vláda bude snažit dosáhnout pomocí vyššího ekonomického růstu a vyrovnaným státním rozpočtem. V průběhu volebního období mají být posíleny veřejné finance prostřednictvím zvýšení příjmů a snížení výdajů, jakož i zavedením strukturálních opatření. V souladu s vládním programem mají tyto úpravy ve financování ústředních vládních institucí dosáhnout na straně

příjmů a výdajů celkem 2,5 mld. eur do roku 2015. Tyto úpravy budou rozděleny rovným dílem mezi opatření na straně příjmů a výdajů (Finland Ministry of Finance, 2012).

Vláda se zavazuje k provedení dalších úprav v případě, že státní dluh nebude klesat podle předpokladů a při náznaku, že se schodek státního rozpočtu ustálil nad 1 % HDP. Potřeba dalších úprav bude vyhodnocována každoročně.

Zavedení programu sociální jistoty pro mladé lidi začne v roce 2012 a pro tento účel bylo vyčleněno 55 mil. eur. Z finančních prostředků pro rok 2012 bude 5 mil. eur přiděleno správnímu oddělení Ministerstva vnitra, do správního oddělení Ministerstva školství a kultury bude alokováno 14 mil. eur a správnímu oddělení Ministerstva práce a ekonomiky bude přiděleno 36 mil. eur. Program vstoupí v platnost v plném rozsahu v roce 2013. Prostřednictvím tohoto programu sociálních jistot bude nabídnuta každému mladému člověku do 25 let a absolventům mladším 30 let práce, zácvik, studijní místo nebo rekvalifikace do tří měsíců od propuštění. Pro snížení dlouhodobé nezaměstnanosti bude na určitou dobu zaveden zkušební pilotní program trvající až do konce tohoto vládního období. Po 12 měsících nezaměstnanosti bude hlavní odpovědnost za řízení podpory jednotlivce v nezaměstnanosti převedena na obce. Pracovní příležitosti pro každého nezaměstnaného budou zmapovány a bude aktivně sledován jejich pokrok. Pro tento účel 2012 se vyčleňuje 5 mil. eur. Účast dlouhodobě nezaměstnaných v dotované práci, vzdělávacích a dalších službách se zvýší s dodatečným využitím 25 mil. eur (Finland Ministry of Finance, 2012).

Ke zlepšení postavení lidí žijících ze základního sociálního zabezpečení byla podpora v nezaměstnanosti zvýšena o 120 eur na měsíc a to od 1. ledna 2012. Plná výplata základní denní dávky se zvýší na 674 eur za měsíc. Limity příjmu pro získání příspěvku na bydlení budou také zvýšeny odpovídajícím způsobem, aby lidé přijímající podporu, kteří žijí sami, měli i nadále nárok na plnou výši příspěvku na bydlení i přes zvýšenou sociální podporu. Základní dávka sociální pomoci se zvýší o 6 %, což znamená, že základní dávkou sociální pomoci pro osoby, které žijí samy bude 461,05 eur na měsíc. Kromě výše uvedeného, sociální pomoc pro rodiče samoživitele byla zvýšena o 10 % od 1. ledna 2012 tak, aby základní dávka pro rodiče samoživitele byla 507,16 eur na měsíc. Zvýšení základního sociálního zabezpečení bude mít za následek dodatečné náklady na finance ústředních vládních institucí ve výši přibližně 310 milionů eur v roce 2012. Avšak je zapotřebí brát ohled na skutečnost, že zvýšení podpory v nezaměstnanosti a příspěvku na bydlení bude mít za následek nižší výdaje na poslední instance sociální pomoci (Finland Ministry of Finance, 2012).

Vláda bude pokračovat v realizaci svého pátého programu pro boj proti finanční trestné činnosti a začne pracovat na přípravě šestého programu. Dodatečné prostředky v celkové výši 20 mil. eur budou investovány do boje proti šedé ekonomice. Tyto prostředky budou přiděleny mezi administrativní oddělení Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva financí, Ministerstva práce a ekonomiky a Ministerstva sociálních věcí a zdravotnictví, protože boj proti šedé ekonomice vyžaduje spolupráci založenou na širokém základě. Vytvoření růstu, odborných znalostí a nových inovací bude podpořeno přidělením 8,5 mil. eur na zlepšení výzkumné infrastruktury a 8,5 mil. eur bude alokováno na posílení zelené ekonomiky. Prostředky na posílení zelené ekonomiky budou rozděleny mezi administrativní oddělení Ministerstva zemědělství a lesnictví, Ministerstva práce a ekonomiky a Ministerstva životního prostředí. Společnost Finnvera² bude výrazně posílena proti rizikům. Finnvera hraje klíčovou roli ve financování nově zřízených a rostoucích podniků. Celkově bude 263 mil. eur přiděleno na úrokové dotace úvěrových půjček. Odhadem 33 mil. eur bude věnováno společnosti jako náhrada za dosud vzniklou ztrátu (Finland Ministry of Finance, 2012).

Cílem vlády je v souladu s návrhem daňové politiky posílit finanční základ pro sociální společnost a tím také zajistit dlouhodobě udržitelné veřejné finance. V rámci opatření zaměřených na udržitelnost bude vláda rozšiřovat daňovou základnu financí ústředních vládních institucí a provádět řadu změn v oblasti daňových kritérií. Předpokládané daňové příjmy jsou základem pro rozpočet na rok 2012. Opatření a jejich dopady na příjmy uvedené ve vládním programu jsou v rozpočtu vzaty v úvahu. Zaměření zdanění se bude v příštích letech i nadále posouvat od růstu omezujícího daňového zatížení práce a podnikání ke zdanění v oblasti životního prostředí a zdraví. Daň z přidané hodnoty bude zvýšena tím, že rozšíří o 9 % sazbu daně na úhradu předplatného novin a časopisů. Ve spotřebních daních bude zvýšeno zdanění výrobků škodlivých pro životní prostředí a zdraví. Pro zmírnění zdravotních škod způsobených alkoholem a tabákem se jejich zdanění zvýší o celkem 168 mil. eur. Výše spotřební daně z cukrovinek, zmrzliny a nealkoholických nápojů se zvýší o 50 mil. eur. V souladu s vládním programem proběhne zvýšení zdanění pohonných hmot ve dvou fázích. První zvýšení ve výši 125 mil. eur bude realizováno v roce 2012. Kromě toho v souladu s rozhodnutím předchozí vlády bude spotřební daň z motorové nafty zvýšena od začátku roku 2012 a současně bude snížena daň z osobních a nákladních automobilů. Škála

² Finnvera je specializovaná finanční společnost vlastněná státem, která poskytuje finanční prostředky pro založení, růst a internacionalizaci podniků a poskytuje úvěry a záruky proti rizikům spojeným s vývozem.

daní z automobilů bude upravena tak, aby byla posílena ochrana životního prostředí. Vláda si klade za cíl zmenšit rozdíly v příjmech pomocí zvýšené daně z kapitálových příjmů, zdaněním dědictví a sníženým zdaněním lidí s nízkými příjmy. Limit pro vyplácení nezdaněných dividend nekótovanými společnostmi bude snížen. Sazba daně z kapitálových příjmů se zvýší na 30% a daň bude částečně progresivní. Nová hranice bude přidána do dědické a darovací daně. Kritéria pro daň z příjmů budou upraveny tak, aby každoroční zvýšení inflace a výnosů nevedlo k vyššímu zdanění příjmu z výdělečné činnosti. V roce 2012 budou provedeny úpravy 3,3 % v daňových kritériích. Daňové sazby budou zmírněny pomocí slev na daních v místním zdanění pro lidi pobírající základní sociální dávky a lidi s nízkým příjmem. Podobně budou zavedeny slevy pro daň z příjmu. Kvůli harmonizaci daňového režimu mezi nájemním a vlastnickým bydlením bude snížen nárok na odpočet daně ze zaplacených úroků z úvěrů na bydlení. Pro zlepšení rámcových podmínek v podnikání se korporační daň sníží o 1,5 procentního bodu na 24,5 %, což sníží příjmy ústředních vládních institucí z korporační daně o přibližně 216 mil. eur. Změny v příjmech místních vládních institucí, které plynou z úprav daňových kritérií, budou nahrazeny v plném rozsahu. Obce získají o 5 procentních bodů vyšší podíl na korporační dani v roce 2012 a 2013. Kromě toho budou přechodně vyšší příjmy z korporační daně použity na podporu farností (Finland Ministry of Finance, 2012).

4.3 Veřejné finance ve Finsku

Hospodaření finského sektoru vládních institucí se nalézá ve zranitelném postavení, musí se potýkat s nárůstem výdajů a snižováním daňové základny v důsledku stárnutí populace. Zajistit udržitelnost a vyrovnanost veřejných financí je úkolem hospodářské politiky, která v období po hospodářské krizi musí být přizpůsobena zvláštním podmínkám. Ve fiskální politice jsou strategie a opatření klíčové pro dlouhodobou vyrovnanost veřejných financí. Vyrovnanost veřejných financí je obecně možné změnit prostřednictvím strukturálních reforem, zvýšením daní a pomocí výdajových škrťů. Dále platí, že čím déle se opatření k dosažení vyrovnanosti odkládají, tím těžší je jejich zavedení v budoucnu. Vláda, která se ujala úřadu po parlamentních volbách v dubnu 2011 určuje tuto hospodářskou a fiskální politiku (Finland Ministry of Finance, Stability programme, 2011).

Přestože v příštích několika letech budou příjmy sektoru vládních institucí růst o něco rychleji než výdaje, nebude to stačit k vyrovnaní finanční situace. Bez nových opatření pro posílení finanční rovnováhy bude sektor vládních institucí hospodařit s deficitem

a veřejný dluh bude nadále poměrně silně růst. V důsledku hospodářské krize byla měnová politika mimořádně uvolněná a následovat bude nevyhnutelně růst úrokových sazeb. Růst úrokových sazeb spolu se schodkem veřejných financí negativně ovlivní úrokové výdaje, což může vést k situaci, kdy výdaje na úroky budou rychle rostoucí výdajovou položkou. V případě Finska, budou demografické změny mít silnější charakter a nastanou rychleji než v ostatních vyspělých průmyslových zemích. Změna struktury obyvatelstva bude testem schopností veřejného sektoru dodržet dané závazky. Navzdory celkovému oživení ekonomiky po mimořádně hluboké krizi je pozice finského vládního sektoru oslabena, protože bezprostředně po krizi musí čelit kritické změně věkové struktury obyvatelstva (Finland Ministry of Finance, Stability programme, 2011).

Hlavními úkoly hospodářské politiky bude řídit změnu struktury obyvatelstva a řešení souvisejících problémů s udržitelností financí sektoru vládních institucí, dále posílení ekonomického růstu, řízení dopadů finanční krize na sektor vládních institucí. I když v podmínkách recese bylo nutné řešit krátkodobé problémy, výše uvedené ekonomické problémy jsou hlavní výzvou hospodářské politiky.

Vláda, která se ujme úřadu po parlamentních volbách bude určovat hospodářskou a fiskální politiku v příštím volebním období. Ve Finsku je zavedenou praxí, že vládní program zahrnuje hospodářskou a fiskální politiku na příští volební období a určuje pravidla pro ústřední vládní instituce v oblasti vládních výdajů pro celé volební období. Kromě toho vytváří stabilní a dlouhodobý rámec pro daňovou a výdajovou politiku, stejně jako pro správu veřejného dluhu (Finland Ministry of Finance, Stability programme, 2011).

Výdaje rozpočtu pro rok 2012 činí 52,5 mld. eur. Výdaje tedy vzrostou o zhruba 1 mld. eur oproti rozpočtu na rok 2011. Kromě změny cenové hladiny (zvýšení výdajů o zhruba 800 mil. eur) je to způsobeno také nárůstem úroků z dluhů (zvýšení výdajů o zhruba 200 mil. eur). Automatický růst výdajů centrální vlády na důchody má vliv na zvýšení celkových výdajů. Za zvýšenými výdaji stojí také rozhodnutí předchozí vlády, která rozhodla o podpoře energie z obnovitelných zdrojů a rozvoji transportních projektů. Výdajové úspory podle vládního programu a snížení investičních výdajů zmírní růst výdajů. Po roce 2012 zůstane nerozdělena celková částka ve výši 215 mil. eur jako rezerva, která obsahuje 200 mil. eur pro financování dodatečných rozpočtů (Finland Ministry of Finance, 2012).

Příjmy státního rozpočtu jsou finským Ministerstvem financí odhadovány, s výjimkou čistých výpůjček, na 45,2 mld. eur v roce 2012. Asi 85 % příjmů tvoří příjmy

z daní. Navzdory zpomalení ekonomického růstu a přetrvávající nejistotě na finančních trzích se zvýší daňové příjmy prostřednictvím růstu zaměstnanosti a domácí poptávky. Daňové příjmy se budou zvyšovat kvůli vládním rozhodnutím o posílení financí ústředních vládních institucí. Změny v daňových kritériích přinesou do státního rozpočtu od roku 2012 příjmy ve výši 1,1 mld. eur ročně. Změny v daňových kritériích zároveň znamenají snížení daňových příjmů o 510 mil. eur, dále se daňové příjmy sníží o 300 mil. eur kvůli úpravám daně z příjmu. Nakonec se daňové příjmy sníží o zvětšení podílu místní správy na příjmech z korporátní daně o 5 procentních bodů, což je 280 mil. eur. Zvýšení podílu na příjmech z korporátní daně je pouze poloviční než v období let 2009 až 2011. Dopad změn v mnoha daňových kritériích je menší v důsledku zpoždění souvisejícím s platbami daní. Ročně přinesou změny daňových kritérií daňové příjmy o čisté hodnotě okolo 40 mil. eur. Kromě toho se projeví dopad opatření, o nichž rozhodla předchozí vláda, na zvýšení daňových příjmů o přibližně 160 mil. eur v roce 2012, například se to týká zvýšení spotřební daně z motorové nafty od 1. ledna 2012 (Finland Ministry of Finance, 2012).

Státní rozpočet na rok 2012 vykazuje deficit ve výši 7,4 mld. eur, což bude kryto půjčkou. V roce 2011 byl schodek 8,2 mld. eur včetně čtvrtého doplňkového rozpočtu, avšak s výjimkou využití kumulativních přebytků z minulých let. Rozpočtové saldo se zlepší o přibližně 0,8 mld. eur. Schodek státního rozpočtu v roce 2012 by měl být přibližně 3,3 % HDP. Na konci roku 2012 se státní dluh očekává ve výši okolo 89 mld. eur. Míra zadluženosti poroste asi o 2 procentní body vzhledem k roku 2011 (Finland Ministry of Finance, 2012).

Obce poskytují obyvatelům základní veřejné služby, z nichž nejdůležitější se týkají vzdělávání, sociální a zdravotní péče. Tyto služby jsou především financovány z daňových příjmů místních vládních institucí, které se skládají z obecních daní, daní z majetku, podílu z příjmů právnických osob. Celkem se příjmy z místního zdanění odhadují na přibližně 19,3 mld. eur v roce 2012. Změny daňových kritérií zahrnuté v rozpočtu sníží daňové příjmy místní správy o 367 mil. eur, ale podle vládního programu budou ztráty obcím plně nahrazeny. Náhrady obcím půjdou ze zvýšeného podílu na příjmech z korporátních daní a jiné změny budou hrazeny ze státního rozpočtu pomocí transferů. Dočasné navýšení podílu příjmů z korporátní daně o 10 procentních bodů z roku 2011 bude pokračovat v polovičním objemu v roce 2012 a 2013. Transfery centrální vlády obcím na financování základních veřejných služeb se celkem pohybuje okolo 10,5 mld. eur v roce 2012, což je přibližně o 340 mil. eur více než v roce 2011. Transfery místní správě jsou určeny zejména na základě předpokladů

a v obecních příjmech je tato podpora univerzální, takže obce se řídí dle svého uvážení při přidělování finančních prostředků (Finland Ministry of Finance, 2012).

Transfery do místní správy se sníží v souladu s vládním programem o 631 mil. eur. Snížení transferů se týká zejména základních veřejných služeb, nákladů na založení vzdělávacích institucí a vzdělávání dospělých. Na druhé straně se transfery ze státního rozpočtu na náklady zvýší o 412 mil. eur a náhrada daňových ztrát o 299 mil. eur. Dále se zvýší transfery na rozvoj a zvýšení kvality vzdělání, sociální jistoty pro mladé lidi, podporu zaměstnanosti. Kromě toho se centrální vládní transfery zvýší obcím a sdružením obcí o 341 mil. eur a kvůli změnám ve věkové struktuře obyvatelstva o 68 mil. eur. Finanční bilance místní správy je řešena v Basic Public Services Programme a je navázána na Basic Public Services Budget, které jsou součástí výdajových limitů ústředních vládních institucí a rozpočtového procesu. Opatření zahrnutá v rozpočtu oslabí celkovou finanční pozici místní správy zhruba o čistých 512 mil. eur v porovnání s rokem 2011 (Finland Ministry of Finance, 2012).

V roce 2011 se daňové příjmy místní správy vyvíjely příznivě a roční marže se očekává mírně vyšší, což pokryje odpisy dlouhodobého majetku. Navzdory dobrému vývoji se očekává nárůst objemu úvěrového portfolia obcí. V roce 2012 se očekává oslabení financí místní správy, protože růst příjmů bude nižší vzhledem k daňové politice vládního programu a zpomalování růstu daňových základů. Výdajové tlaky na místní správu jsou velké a investice zůstanou na vysoké úrovni i v roce 2012. Pokud budou v příštích letech roční marže podstatně nižší než čisté investice, bude to znamenat pokračování akumulace dluhu místní správy a tlak na zvýšení příjmů obcí zvýšením sazby daně z příjmu. Zajištění stability financí místní správy a realizace potřebných investic bez trvalého růstu dluhu bude vyžadovat, aby růst provozních výdajů zůstal v mezích stanovených příjmů. Klíčový význam bude mít udržení růstu mzdových výdajů a zavádění opatření pro zvýšení produktivity práce (Finland Ministry of Finance, 2012).

4.4 Silné a slabé stránky finské ekonomiky

Následující příklady ochranných opatření a výhod plynoucích jsou typické pro většinu severských států. Vyskytují se tedy nejen ve Finsku.

Finské firmy mají nyní výrazně větší podíl vlastního kapitálu než v předchozích desetiletích. Počet bankrotů v roce 2009 byl jen poloviční v porovnání s rokem 1991 a počet

dotčených zaměstnanců byl pouze 40 %. Přímočará politika počítá s tím, že zranitelnost firem a ekonomiky může být zmírněna změnou systému zdanění, při které by nebyly podporovány dluhy vůči vlastnímu kapitálu. Finanční ochrany, zavedené ve finském systému, jsou cenné v době krize. To platí nejen pro firmy a domácnosti, ale i pro vládu. Prvním krokem k vyřešení hospodářské nestability je pokračovat ve fiskální politice zaměřené na zdravé veřejné finance. Což je velkou výhodou, protože to umožní automatickým fiskálním stabilizátorům pracovat, a tím zmírnit dopad krize na domácnosti, společnosti a hospodářství jako celek. Silné veřejné finance rovněž umožní vládě, aby provedla diskreční opatření ke zvýšení agregátní poptávky a řešení konkrétních problémů. V recesi se může vyskytnout potřeba, aby vláda snížila dlouhodobou nezaměstnanost a nezaměstnanost mladých lidí, kvůli možným dlouhodobým negativním důsledkům pro jednotlivce i společnosti (Gylfason, 2010).

Můžeme říci, že fiskální politika malé ekonomiky jako je Finsko, má pravděpodobně pouze omezený dopad na agregátní poptávku a zaměstnanost, protože fiskální multiplikátory jsou méně účinné. Cílem úprav fiskální politiky v recesi bylo zejména zajistit chod automatických stabilizátorů. Dále bylo nutné zabývat se nejen důsledky nezaměstnanosti, ale i udržením důvěry veřejnosti. Alternativou pro vládu by bylo drasticky snížit dávky anebo zvýšit daně, což by v důsledku znamenalo riskovat klesající důvěru občanů. Silné veřejné finance jsou velmi cenným zdrojem ochrany proti dočasným nebo dlouhodobým vlivům krize, které mohou být později řešeny řádným způsobem, pokud je to možné (Gylfason, 2010).

Vysoká úroveň investic do lidského kapitálu je jedním z atributů severského modelu. Vzdělaná pracovní síla se tak mohla mnohem snadněji přizpůsobit měnícím se okolnostem a v případě potřeby zvýšit své schopnosti prostřednictvím dalšího vzdělání. Recese jsou často spojeny se strukturálními změnami a rekvalifikace pracovních sil je potom jedním z hlavních problémů. Ve Finsku byla tomuto problému věnována pozornost i prostředky ve formě rozsáhlých veřejně financovaných rekvalifikačních aktivit. Ekonomický růst je do značné míry podmíněn kapacitou pro strukturální obnovu. Finsko je velmi aktivní v oblasti podpory výzkumných a inovačních politik, které vytváří pozitivní externalitu a usnadňují vývoj nových příležitostí a produkce (Gylfason, 2010).

Dříve zavedená protikrizová opatření jsou dostatečná pouze v případě dočasné krize bez dlouhodobých následků. V praxi však mají i dočasné krize dlouhodobé následky a pracovní místa zrušená v době recese jsou v mnoha případech neobnovitelná. Pro obnovu

ekonomiky je důležité nastavit náklady a ceny tak, aby se posílilo přerozdělení práce a kapitálu mezi jiné alternativy. Alokace práce a kapitálu může nastat mezi celými sektory ekonomiky, jako například mezi výrobou obchodovatelných a neobchodovatelných komodit nebo může ovlivnit řadu konkrétních odvětví a činností v různých částech ekonomiky (Gylfason, 2010).

Zajištění udržitelnosti veřejných financí bude jedním z hlavních úkolů hospodářské politiky v příštích letech. Během finanční krize se saldo finských veřejných rozpočtů prudce zhoršilo a snížily se vyhlídky na překonání problémů vyplývajících ze stárnutí obyvatelstva. Význam udržitelnosti veřejných financí se zvýšil v důsledku prohlubování dluhových problémů zemí eurozóny. Podle odhadů Ministerstva financí se očekává přebytek financí finského vládního sektoru ve výši 4 % HDP v roce 2015. Rozpočtová pozice veřejných financí by v takovém případě byla na takové úrovni, aby se zajistila udržitelnost odhadovaných trendů ve výdajích a příjmech a nevedla k nekontrolovatelnému zadlužování. Při zkoumání udržitelnosti veřejných financí je klíčovým faktorem demografický vývoj. Počet lidí v produktivním věku začal klesat s větším počtem lidí dosahujícím důchodového věku. Problém se stárnutím populace a prodlužující se délkou života výrazně negativně ovlivní počet neaktivních seniorů v příštích dvou desetiletích. Zvýšení poměru nezaměstnaných seniorů nepříznivě ovlivní veřejné finance ve dvou směrech. Problémy na trhu práce sníží potenciální produkt v ekonomice a sníží se také finanční základna veřejných financí. Stárnutí populace zvýší veřejné výdaje související s věkem, jako například výdaje na důchody a zdravotní péči (Finland Ministry of Finance, 2012).

Cílem vládního programu je zpřísnění fiskální politiky a udržitelnost veřejných financí, ale není to postačující k zajištění udržitelnosti v dlouhodobém horizontu. Strukturální reformy budou stále důležitější a významnější v oblasti prodloužení pracovní kariéry, urychlení hospodářského růstu a zvýšení produktivity služeb. S prodlužující se délkou života bude kladen důraz na provádění reforem za účelem zvýšení míry zaměstnanosti ve všech věkových skupinách (Finland Ministry of Finance, 2012).

Změna věkové struktury zapříčiní zvýšení veřejných výdajů v příštích desetiletích, pokud bude poskytování veřejných služeb udržováno na současné úrovni. K omezení růstu výdajů bude nutné kriticky zhodnotit veškeré veřejné výdaje a zvýšit efektivitu služeb. Dále bude nutné kriticky zhodnotit důchodový systém. Zejména strukturální reformy zaměřené na oddálení odchodu do důchodu zajistí střední růst výdajů. Měl být rovněž přezkoumán

dopad opatření na mezigenerační spravedlnost. Z generačního hlediska je provádění strukturálních opatření výhodné, protože oddalování rozhodnutí zvýší daňovou zátěž pro budoucí populaci v produktivním věku (Finland Ministry of Finance, 2012).

4.5 Shrnutí kapitoly

Ekonomika příznivě rostla v první polovině roku 2011 a byl očekáván příznivý ekonomický vývoj v druhé polovině roku. Nicméně, rostoucí nejistota, týkající se zejména eurozóny, měla téměř okamžitý nepříznivý dopad na reálnou ekonomiku. Finská ekonomika rostla pomaleji, než bylo původně plánováno, asi o 0,5 % na začátku roku 2012.

Finský sektor vládních institucí se skládá z ústředních vládních institucí, místních vládních institucí a fondů sociálního zabezpečení. Hospodaření finského sektoru vládních institucí bylo výrazně postiženo, hlavně v oblasti financí ústředních vládních institucí, kvůli hluboké recesi v letech 2008, 2009 a stimulačním opatřením, která byla zavedena pro zmírnění recese.

V roce 2011 byl odhadován schodek sektoru vládních institucí na 1 % a schodek financí centrální vlády na téměř 4 % HDP. Vzhledem k tomu, že se vyhlídky na ekonomický růst zhoršily, budou přímo ovlivněny finance sektoru vládních institucí. Finsko klade v roce 2012 důraz na důležité zlepšení ve sféře ekonomické konkurenceschopnosti a udržení důvěry ve schopnost veřejného sektoru plnit závazky své země ve všech situacích. Konkrétním cílem je udržení nejlepšího možného úvěrové hodnocení pro Finsko. Pro zajištění udržitelnosti financí sektoru vládních institucí se současná vláda zavázala k podstatnému snížení státního dluhu do konce tohoto volebního období. Tohoto cíle se vláda bude snažit dosáhnout pomocí silnějšího ekonomického růstu a vyrovnanosti státního rozpočtu.

Opatření vlády se týkají zavedení programu sociální jistoty pro mladé lidi, boje proti finanční trestné činnosti a zmírnění rozdílů v příjmech pomocí zvýšené daně z kapitálových příjmů, zdaněním dědictví a sníženým zdaněním lidí s nízkými příjmy. Další opatření se týkají zlepšení postavení lidí žijících ze základního sociálního zabezpečení a opatření pro posílení finančního základu pro sociální společnost a tím také zajistit dlouhodobě udržitelné veřejné finance.

Hospodaření finského sektoru vládních institucí se nalézá ve zranitelném postavení, musí se potýkat s nárůstem výdajů a snižováním daňové základny v důsledku stárnutí

populace. Přestože v příštích několika letech budou příjmy vládního sektoru růst o něco rychleji než výdaje, nebude to stačit k vyrovnaní finanční situace. Bez nových opatření pro posílení finanční rovnováhy bude sektoru vládních institucí hospodařit s deficitem a veřejný dluh bude nadále poměrně silně růst.

5 Závěr

Dopady světové ekonomické krize, která začala v roce 2009, jsou nadále problémem, přestože samotná krize skončila. Příčiny vzniku světové ekonomické krize lze rozdělit do několika stupňů. Na úplném počátku problému stojí lokální hypoteční krize v USA, mezi jejíž dílčí příčiny patří nadbytek likvidity, úvěrová expanze, rozšiřování sekuritizace úvěrů, selhání při hodnocení a řízení rizik, vysoká poptávka po hodnocení AAA ratingových agentur a změny v pohledu na regulaci finančního sektoru. Lokální krize postupně přerostla ve světovou finanční krizi, která je tedy hlavní příčinou světové ekonomické krize. Světová ekonomická krize nepostihla všechny ekonomiky stejně, některé byly zasaženy silněji a jiné skoro nepostihla.

Finská ekonomika byla světovou ekonomickou krizí postížena ve všech oblastech, přestože se vyznačuje příznivou domácí poptávkou, rozumnou fiskální politikou a spolehlivým finančním sektorem. Mezi dopady světové ekonomické krize na Finsko určitě patří snížení domácí poptávky, problémy velkých firem, recese, snížení exportu a importu, zvýšení míry nezaměstnanosti, prudký propad růstu reálného HDP, zhoršení stavu běžného účtu a veřejných financí. Nejprudší propad během krize vykázal export, který dosud nedosáhl předkrizového stavu. Finská ekonomika je velmi závislá na exportu a konkurenceschopnosti ekonomiky jako celku. Nedávná recese výrazně zasáhla finský exportní průmysl a slabá zahraniční poptávka propad umocnila. Například firma Nokia má významný dopad na finský HDP po více než 15 let a případné problémy firmy se mohou odrazit na růstu HDP. Na příkladech uvedených opatření můžeme vidět snahu o podporu stavebního průmyslu pomocí zlevněných půjček a grantů nebo úsporná opatření učiněná sloučením administrativních center.

Rostoucí nejistota ohledně problémů eurozóny měla téměř okamžitý nepříznivý dopad na reálnou ekonomiku. Na počátku roku 2012 byl růst finské ekonomiky asi 0,5 %, což je méně než bylo původně plánováno finským Ministerstvem financí. Finsko se v roce 2012 zaměří na zlepšení ve sféře ekonomické konkurenceschopnosti a udržení důvěry ve schopnost veřejného sektoru plnit závazky své země ve všech situacích. Hospodaření finského sektoru vládních institucí se musí potýkat s rostoucími výdaji a redukcí daňové základny v důsledku stárnutí populace. Finský plán na řešení problému stárnoucí populace spočívá v prodloužení pracovní kariéry a zvýšení produktivity služeb.

Na druhou stranu se Finsko jako severská země vyznačuje vysokou úrovní investic do lidského kapitálu. Vzdělaná pracovní síla je na pracovním trhu mnohem pružnější a vláda věnuje pozornost rekvalifikačním programům. Pozitivní vliv na finskou ekonomiku má také vysoký objem výdajů na výzkum a vývoj. V roce 2010 dosáhly hrubé výdaje na výzkum a vývoj 3,9 % HDP.

V příštích několika letech bude obtížné dosáhnout vyrovnanosti v oblasti veřejných financí, přestože budou příjmy v sektoru vládních institucí růst o něco rychleji než výdaje. Projevuje se také potřeba reformy důchodového systému. Jestliže nedojde k přijetí nových opatření pro posílení finanční rovnováhy, bude sektor vládních institucí hospodařit s deficitem a veřejný dluh bude nadále poměrně silně růst.

Při studiu tohoto tématu bylo zjištěno, že předchozí krize z 90. let učinila finskou ekonomiku v některých směrech odolnější. Přestože dopadla světová ekonomická krize na Finsko tvrdě, bez ochranných opatření zavedených dříve by zřejmě byly dopady ještě horší. Dosud se Finsko s dopady světové ekonomické krize vypořádalo racionálně a v tomto případě by mohlo jít ostatním zemím příkladem.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

ALI-YRKKÖ, Jyrki. *Nokia and Finland in a Sea of Change*. Helsinki: Taloustieto Oy, 2010. 108 s. ISBN 978-951-628-496-8.

DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.

GYLFASON, Thorvaldur et al. *Nordics in global crisis*. Helsinki: Taloustieto, 2010. 264 s. ISBN 978-951-628-495-1.

KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 232 s. ISBN 978-80-247-3396-8.

KLVAČOVÁ, Eva. *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009. 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6.

Internetové zdroje:

CIA WORLD FACTBOOK. *Finland* [online]. [cit. 2012-03-13]. ISSN 1553-8133. Dostupné také z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fi.html>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Vládní dluh* [online]. 2012. [cit. 2012-05-06]. Dostupné také z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vladni_dluh_tab

EUROSKOP. *Finsko a EU* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné také z: <http://www.euroskop.cz/522/sekce/finsko-a-eu/>

EUROSTAT. *Real GDP growth rate - volume* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné také z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

EUROSTAT. *Unemployment rate, annual average, by sex and age groups* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné také z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

FINSKO. MINISTRY OF FINANCE. *Budget review 2012*. [online]. 2012. 32 s. [cit. 2012-04-15]. ISBN 978-952-251-294-9. Dostupné také z:

http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/01_budgets/20111005Budget/Budget_review_2012_enkku_netti.pdf

FINSKO. MINISTRY OF FINANCE. *Economic Survey, September 2008*. Helsinki: Edita Prima, 2009. s. 23–45. ISBN 978-952-251-003-7. Dostupné také z: http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/02_economic_surveys/20080915Econom/Netti_Taloudellinen_katsaus_syyskuu_enkku_%2b_KANNET.pdf

FINSKO. MINISTRY OF FINANCE. *Economic Survey, September 2009*. Helsinki: Edita Prima, 2009. s. 24–54. ISBN 978-952-251-003-7. Dostupné také z: http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/02_economic_surveys/20090915Econom/Economic_Survey_2009.pdf

FINSKO. MINISTRY OF FINANCE. *Economic Survey, September 2010*. Helsinki: Edita Prima, 2009. s. 24–49. ISBN 978-952-251-003-7. Dostupné také z: http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/02_economic_surveys/20100910Econom/Economic_Survey2010_NETTI.pdf

FINSKO. MINISTRY OF FINANCE. *Economic Survey, October 2011*. Helsinki: Edita Prima, 2009. s. 24–54. ISBN 978-952-251-003-7. Dostupné také z: http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/02_economic_surveys/20110923Econom/TKsyys2011_eng_FINAALI230911.pdf

FINSKO. MINISTRY OF FINANCE. *Stability programme update for Finland 2011*. [online]. 2011. s. 10-12. [cit. 2012-04-17] Dostupné také z: http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/02_economic_surveys/20110406Stabil/Vakaus_eng_NETTI.pdf

LACINA, Lubor et al. *Financial Crisis: Institutions and Policies*. Bučovice: Nakladatelství Martin Stříž, 2010. 268 s. [cit. 2012-01-25] ISBN 978-80-87106-36-5. Dostupné také z: http://www.striz.cz/pdf/Financial_Crisis_Institutions_and_Policies_2010.pdf

MISHKIN, Frederic S. *Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective*. [online]. 1996. 56 s. [cit. 2012-01-27]. Dostupné také z: <http://www.ppge.ufrgs.br/giacomo/arquivos/eco02237/mishkin-1996.pdf>

MUSÍLEK, Petr. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech*. [online]. Praha, 2004. [cit. 2012-01-25]. Dostupné také z: http://nb.vse.cz/kbp/TEXT/Grant_krize_1a.pdf

MUSÍLEK, Petr. *Příčiny globální finanční krize a selhání regulace. Český finanční a účetní časopis*. [online]. 2008. roč. 3, č. 4, s. 6-20 [cit. 2012-01-26]. ISSN 1802-2200. Dostupné také z: http://cfuc.vse.cz/media/2008/cfuc_2008-4_020.pdf

OECD, *OECD Economic Surveys: Finland 2012*. [online]. OECD publishing, 2012. s. 11,15. [cit. 2012-04-13]. ISBN 978-92-64-12723-4. Dostupné také z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-finland-2012_eco_surveys-fin-2012-en

OECD, *OECD Glossary of Statistical Terms* [online]. [cit. 2012-05-06]. Dostupné také z: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1093>

OECD, *OECD Glossary of Statistical Terms* [online]. [cit. 2012-05-06]. Dostupné také z: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2199>

STATISTIC FINLAND. *Consumer Price Indices, overall index* [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné také z: http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=030_khi_tau_103_en&ti=Consumer+Price+Indices%2C+overall+index&path=../Database/StatFin/hin/khi/&lang=1&multilang=en

STATISTIC FINLAND. *Finland's general government deficit and debt* [online]. 2012. [cit. 2012-05-09]. Dostupné také z: http://www.stat.fi/til/jali/2011/jali_2011_2012-03-30_tie_001_en.html

Seznam grafů

Graf č. 1	Podíl sektorů na tvorbě HDP (v %)	15
Graf č. 2	Index spotřebitelských cen 2006 - 2011 (meziroční změna v %)	19
Graf č. 3	Míra nezaměstnanosti v letech 2006 — 2011 (v %)	20
Graf č. 4	Růst reálného HDP v letech 2006 — 2011 (v %)	22
Graf č. 5	Meziroční změna exportu a importu v letech 2006 — 2010 (v %)	24
Graf č. 6	Běžný účet v letech 2006 – 2010 (v mld. eur a v% k HDP)	26
Graf č. 7	Deficit (vládní deficit) a dluh (vládní dluh) sektoru vládních institucí (v% k HDP).....	31

Seznam tabulek

Tab. č. 1	Vybrané makroekonomické ukazatele	18
-----------	---	----

Seznam zkratek

ABS - Asset Backed Securities

AIG - American International Group

CDO - Collateralized Debt Obligations

CDS - Credit Default Swap

ČNB - Česká národní banka

ČR - Česká republika

DPH - Daň z přidané hodnoty

ES - Evropské společenství

EU – Evropská unie

FED - Federal Reserve System

FHFA - Federal Housing Finance Agency

GATT - General Agreement on Tariffs and Trade

GLBA - Gramm-Leach-Bliley Act

GSA - Glass-Steagall Act

HDP - Hrubý domácí produkt

MBS - Mortgage Backed Securities

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development

RVHP - Rada vzájemné hospodářské pomoci

SPV - Special Purpose Vehicle

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

USA - United States of America

USD - United states dollar

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne. 11.5.2012

.....Jan Hrubý.....

jméno a příjmení studenta